

**Альянс громадянських активістів
«Майдан»**



Усвідомлення вибору - 2006

*Інтерактивне співставлення
пріоритетних інтересів виборців
та обіцянок політичних сил*

**В рамках Громадянської кампанії «Усвідомлений вибір - 2006»
За підтримки Інформаційного ресурсного центру «КТ»
і Міжнародного Фонду «Відродження»**

**Херсон - Кременчук - Харків - Львів - Артемівськ -
Миколаїв - Луганськ - Одеса - Суми - Київ**

Галицька Видавнича Спілка - 2006

УДК 324(477)

Альянс «Майдан»

«Усвідомлення вибору – 2006» – Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2006. – 64с.; іл.
ISBN 966-7893-76-6

У книзі на матеріалах політологічних та соціологічних досліджень, здійснених в процесі виборчої кампанії до Верховної Ради України та місцевих рад, співставлені прагнення та пріоритети виборців і декларовані партіями і блоками найважливіші питання суспільної, господарської та правової політики.

ISBN 966-7893-76-6

ББК 63.3 (4УКРЗ) 8

© IPЦКТ, видання як цілість, 2006

© Олександр Котляров, обкладинка, 2006

На тексти окремих авторів, використані у цьому виданні розповсюджується право копілефту. Джерело: <http://maidan.org.ua/uv2006>

Наукове видання

Альянс «Майдан»

«Усвідомлення вибору – 2006»

Редактор-укладач – Наталка Зубар

Технічний редактор – Ярослав Сватко

Обкладинка – Олександр Котляров

Здано на складання 20.04.2006. Підписано до друку 11.5.2005.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Arial Ukr.

Офсетний друк. Умовн. друк. арк. 3,84. Умовн. фарб. відб. 4,20.

Наклад 2000. Замовлення № 18/05,

ТзОВ «Галицька Видавнича Спілка» 79005, Львів, вул. Туган-Барановського, 24

Надруковано з готових діапозитивів СПД Брошко Львів, вул. Сихівська 10/183

ЗМІСТ

1. Про проект	4
1.1. Які завдання ми собі ставили в проекті?	4
1.2. Загальна концепція і методи дослідження електоральних очікувань громадян	4
1.3. Методика виконання проекту	6
2. Аналіз опитаних партій з точки зору відкритості, доступності та готовності до суспільного діалогу	7
3. Пріоритетні суспільні інтереси очима громадян та політиків	9
3.1. Пріоритети очима громадян	9
3.2. Пріоритети партій – розходження та співпадіння з громадянами	12
4. Регіональні результати	15
4.1. Херсонська область	15
4.2. Полтавська область, місто Кременчук	16
4.3. Миколаївська область	18
4.4. Харківська область	19
4.5. Львівська область	21
5. Відповіді політичних сил на пріоритетні питання	22
5.1. Шляхи реформування житлово-комунального господарства	22
5.2. Чи матимуть батьків українські діти?	29
5.3. Що треба змінити в системі охорони здоров'я?	35
5.4. Правосуддя – для всіх?	40
5.5. Концепції прозорості та відкритості влади	46
5.6. Коротко про відповіді політичних сил на інші пріоритетні для громадян питання.	52
6. Підсумки. Суспільні інтереси та їх реалізація на виборах 2006 року	52
7. Додатки	55
7.1. Питання, які ставилися політикам	55
7.1.1. Регіональна анкета	55
7.1.2. Загальнонаціональна анкета	56
7.1.3. Питання громадян	57
7.2. Які політичні сили ми опитували	58
7.3. Які політичні сили дали відповіді на питання	59
7.4. Список організацій-учасників проекту та їх координати	61
7.5. Авторська група	61
7.6. Довідка про Альянс Майдан	62
7.7. Посилання на документи в мережі Інтернет	63

1. Про проект

Проект Інформаційного ресурсного центру «КТ» і Альянсу громадянських активістів «Майдан» «Усвідомлення вибору 2006: Інтерактивне співставлення очікувань виборців і обіцянок політичних сил.» проводився в рамках Громадської кампанії “Усвідомлений вибір – 2006” за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження»

Наш проект не є політичним, він не спрямований на підсилення однієї політичної сили, чи групи політичних сил, рівно ж як і на послаблення інших.

Ми вбачаємо свою задачу в тому, аби сприяти налагодженню конструктивного суспільного діалогу між виборцями та політиками. Бо переконані в тому, що саме такий діалог є єдиним надійним підґрунтям суспільного поступу та побудови в Україні правової держави, відповідальної перед громадянським суспільством.

1.1. Які завдання ми собі ставили в проекті?

Метою нашого проекту було з’ясування електоральних очікувань виборців та співставлення їх з обіцянками політичних сил – учасників виборчої кампанії – напередодні виборів до Верховної Ради України та місцевих рад, що відбулися 26 березня 2006 року.

Натомість ми отримали результати, які можуть слугувати певним дороговказом як для політиків, так і для громадян.

1.2. Загальна концепція і методи дослідження електоральних очікувань громадян

Методика, що уможливує дослідження електоральних очікувань конкретних соціальних груп, має брати до уваги певну сукупність чинників, що в більшості випадків лишаються поза розглядом соціологічних студій. По-перше, досить часто вже на стадії дизайну вибірки обмежується (або надто розширюється) участь у дослідженні представників деяких спільнот. По-друге, через індивідуальні та колективні захисні реакції опитуваних дослідник отримує певну кількість відмов від відповіді, і певну кількість некоректних відповідей.

Виходячи з викладеного, нами пропонувалося дослідження у квотованих вибірках чисельністю від 25 осіб, що репрезентують різні локальні спільноти України. Кількість таких вибірок було визначено, виходячи із міркувань стосовно репрезентативності, та спираючись на дані Держкомстату щодо соціального та демогра-

фічного складу населення. З урахуванням математичного очікування у локальній вибірці її мінімальний розмір було встановлено як 32 особи. В процесі підрахунку даних введено поправочні коефіцієнти, що приводять частку представництва соціальної або демографічної групи в вибірці у відповідність до її частки в локальній спільноті.

Місця проведення локальних опитувань погоджувались з координаторами проекту і науковими консультантами. Це дозволило провести опитування 550 респондентів, що достатньою мірою для цілей нашого дослідження репрезентують соціальний та демографічний склад електорату України. Опитуванням було охоплено основні макрорегіони країни та населені пункти різного типу. Застосовані нами ноу-хау дозволили суттєво скоротити розмір вибірки порівняно з типовим для вітчизняних соціологічних служб із одночасним збереженням коректності результатів. На відміну від суто кількісних соціологічних досліджень українського електорату, якими є рейтинги партій або екзит-поли, ми інтегруємо в методику елементи якісних методів соціології та психології.

На відміну від досліджень, які набирають достатню з точки зору математичної статистики кількість респондентів у місцях, найбільш доступних для інтерв’юерів, ми організували збирання даних включно з місцями, де в лютому-березні спостерігаються значні транспортні проблеми. Також було охоплено частину населення, що загалом ставиться до опитувань з підозрою чи вважає, що має підстави побоюватися переслідувань за правдиві відповіді. І за це хотілося б щиро подякувати нашим інтерв’юерам. Як джерела потенційної загрози деякими громадянами називались місцева влада, начальство або навіть правоохоронні органи, і це важко назвати нормальним. Однак задля справедливості зауважимо, що повідомлень про реальні агресивні прояви чи переслідування в зв’язку з дослідженням нами не отримано.

Основна різниця між науковим та маніпулятивним дизайном опитування полягає в тому, що :

- науковці з’ясовують реальні думки респондентів, постановка питання звичайно є максимальною нейтральною щодо варіантів відповіді. Виняток становлять спеціалізовані дослідження конформізму, що в даному разі знаходиться поза межами наших інтересів;
- маніпулятори ставлять питання таким чином, щоб отримати потрібну їм відповідь. Приклад: “Чи знаєте Ви, що до ВР балотується партія X, яка послідовно відстоює інтереси людства проти марсі-

ан?” Однак, щоб подібна маніпулятивна технологія спрацювала, спочатку потрібно ефектно налякати електорат марсіанською загрозою;

- деякі питання зберігають лише зовнішню наукоподібність, але очевидно схиляють опитуваних на користь одного з варіантів. Приклад питання, малоінформативного з наукової точки зору: “Як Ви ставитесь до розпаду СРСР та його наслідків?” Які саме наслідки маються на увазі, неочевидно; разом з тим формулювання “розпад СРСР” дає опитуваним настанову на згадування негативу.

Буде дещо передчасним стверджувати, що маніпулятивні виборчі технології остаточно втратили ефективність. Однак процеси інформатизації українського суспільства, збільшення кількості виробників інформації та грамотних її споживачів призводить до поступового зменшення успіхів маніпуляторів, які користуються методами, побудованими на досвіді тоталітарних режимів минулого сторіччя. Натомість, ефективнішим стає наближення електорально-го повідомлення до реалій життя. Набуває все більшого значення моніторинг громадської думки; і він навряд має обмежуватись лише виборчими перегонами.

1.3. Методика виконання проекту

Проект передбачав:

1. вивчення передвиборчих програм партій та виборчих блоків;
2. формування двох списків питань — загальнонаціонального та локального, адресованих політичним силам, учасникам передвиборчих змагань;
3. уточнення та рейтингування тих списків у регіональних фокус-групах;
4. опитування за уточненими списками керівництва партій та виборчих блоків у центрі та місцевих осередків — в регіонах;
5. співставлення пріоритетів виборців з пріоритетами політичних сил;

Списки питань (див. п.7.1) до політичних партій та блоків формувалися нами з метою отримати додаткову (до програм партій та виборчих блоків) інформацію про їхні плани роботи у Верховній Раді України та місцевих радах. Ознайомлення з відповідями на наші питання перед виборами дозволяло виборцям краще зрозуміти, що саме у разі своєї перемоги на виборах, буде робити та чи інша політична сила, а найголовніше, — як, яким чином, вона

буде те робити.

Складаючи наші списки, ми свідомо не включали до них як питання, що, на нашу думку, достатньо ґрунтовно викладені у передвиборчих програмах, так і питання, відповіді на які політичні сили використовують для агітаційного (підчас — суто демагогічного) підсилення своєї передвиборчої кампанії як самоцілі. Натомість ми відібрали саме **такі проблеми, робота над вирішенням яких, на наш погляд, сприятиме згуртуванню політикуму та суспільства.**

Представникам політичних сил пропонувалося обрати 5 питань, що є найбільш важливими для їхніх виборців, і дати на них відповіді.

Громадянам пропонувалося оцінити за 5-ти бальною шкалою, наскільки їм важливо знати відповіді політиків на поставлені питання. Опитування громадян включало в себе обов'язкову пряму та опосередковану перевірку того, чи розуміє респондент питання і чи свідомо дає відповіді. Громадяни також могли поставити власні питання політикам (див. п.7.1.3).

2. Аналіз опитаних партій з точки зору відкритості, доступності та готовності до суспільного діалогу

Основною задачею анкетування регіональних осередків політичних партій та блоків (див. п. 7.2.), було: з'ясувати ставлення політиків до актуальних суспільних проблем та зафіксувати бачення політиків щодо практичних кроків вирішення тих проблем. Окрім основної мети, анкетування мало ще і додаткову, а саме, з'ясувати ступінь відкритості та доступності політиків у регіонах, а також ступінь їхньої готовності до діалогу з суспільством.

Характер передвиборчої агітації переконував нас, що вдасться отримати відповіді не більше, як від половини респондентів в середньому. Адже переважна більшість учасників виборчих переговорів була зорієнтована виключно на презентаційний спосіб комунікації з виборцем. А елементи діалогу використовувались задля підживлення популістських настроїв електорату та/або маскування відверто маніпулятивних методів суспільної комунікації.

Опитування тривало три тижні і закінчилось у першій декаді березня 2006 року. У 9 регіонах силами виконавців проекту було виготовлено та розповсюджено 135 комплектів опитувальних матеріалів. Дати відповіді на питання анкет погодились 78 осередків політичних партій та штабів виборчих блоків (повний список див

п.7.3). Всього було отримано 73 відповіді на питання регіональної анкети та 66 відповідей на питання загальнонаціональної анкети. Таким чином, більше, ніж у 50% випадків звертання ми отримали позитивний результат.

Таблиця №2.1.

Партія/виборчий блок	Кількість регіонів, де були отримані відповіді на питання анкет	Рейтинг відкритості та доступності	Рейтинг відкритості та доступності серед переможців виборів до ВР
УНБ КП	8	1	
НУ	7	2	1
БЮТ	7	2	1
НЕ ТАК!	7	2	
Блок Вітренко	6	3	
КПУ	6	3	2
СПУ	5	4	3
НДП	4	5	
ПОРА-ПРП	4	5	
Блок Литвина	4	5	
«Віче»	3	6	
ППСУ	3	6	
ПР	3	6	4
Блок Олійника-Сироти	2	7	
ПЗУ	2	7	

Розшифровку скорочень дивися у п. 7.2

Як видно з Таблиці №2.1, лідером у відкритості та доступності є «Український Народний Блок Костенка і Плюща».

Дещо відстають від нього «Опозиційний блок НЕ ТАК!», «Блок Юлії Тимошенко» та НУ.

А найбільш закритими виявились Партія Зелених України, «Виборчий блок: «Блок Бориса Олійника та Михайла Сироти»», Партія «Віче», Партія патріотичних сил України» та ПР.

Повною несподіванкою стало третє місце у рейтингу відкритості та доступності «Блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»» та Ко-

муністичної партії України, що випередили Соціалістичну партію України.

Якщо поглянути на рейтинги відкритості, доступності та готовності до суспільного діалогу політичних сил, що подолали тривідсотковий бар'єр на виборах до Верховної Ради України, бачимо, що лідерами тут є БЮТ та НУ, а найбільш закритою та недоступною є ПР.

Наведені вище формальні показники відкритості, доступності та готовності до суспільного діалогу політичних сил, що брали участь у виборчих змаганнях 2006 року у співставленні з результатами виборів свідчать про відсутність прямої залежності успіху на виборах тієї чи іншої політичної сили від її здатності та готовності підтримувати на належному рівні діалог з суспільством, що характерно для посттоталітарного суспільства. Аналіз пропозицій політичних сил щодо забезпечення відкритості та доступності влади, урахування суспільної думки при ухваленні рішень дивиться у розділі 5.5.

На нашу думку, в нинішніх умовах замало простого визнання існування тих чи інших суспільних проблем та проголошення намірів їх вирішити. Політики, що змагаються за владу, мусять чітко і зрозуміло пояснити суспільству, яким чином і в які терміни ту чи іншу суспільну проблему буде вирішено, і скільки це буде коштувати суспільству саме у такий спосіб. За таких умов суспільство матиме значно кращі можливості як для здійснення свідомого вибору, так і для контролю за виконанням політичними силами своїх передвиборчих обіцянок.

У цьому контексті ми розглядаємо роль «третього сектора» (громадських організацій та громадянських активістів), як **сили, що актуалізує суспільні інтереси та суспільні проблеми і виступає у ролі модератора суспільного діалогу між владою, політичними партіями та суспільством.**

3. Пріоритетні суспільні інтереси очима громадян та політиків

3.1. Пріоритети очима громадян

Опитування громадян проводилося методом фокус-груп з урахуванням демографічного та соціально-економічного складу регіонів. Детально про методiku читайте в п.1.2. В результаті було отримано повноцінні квотовані вибірки з 9 регіонів.

У **регіональній анкеті** найбільш пріоритетною громадяни назвали проблему **злочинності** (1-6 місця). Перше місце ця проблема

Таблиця №3.1.1. Рейтинги¹ пріоритетів громадяни (регіональна анкета)

	Суспільна думка	ЖКГ	Комунальне майно	Економіка	Прозорість влади	Житло	Діти	Народовладдя	Забудова	Безробіття	Екологія	Злочинність
Донецька	5	1	10	3	7	8	4	11	12	9	6	2
Київ	12	4	11	9	7	3	1	10	2	6	8	5
Луганська	9	7	11	4	2	8	1	10	12	5	3	6
Львівська	7	9	8	5	1	10	2	12	11	3	6	4
Миколаївська	10	1	9	8	7	6	5	11	12	2	4	3
Полтавська	8	2	9	4	7	5	6	12	11	10	1	3
Сумська	9	10	12	6	4	7	11	5	8	1	3	2
Харківська	9	1	6	4	7	3	2	12	11	10	8	5
Херсонська	10	3	9	8	7	4	5	12	11	2	6	1
Середнє значення ²	9	3	10	7	4	8	2	11	12	6	5	1

¹ «1» - Найвище значення (найважливіше значення або проблема), «12» - найнижче значення (найменш важливе питання або відсутність проблеми)

² Середнє значення рейтингу (сума значень рейтингу питань в регіонах, приведена до діапазону «1-12»

отримала в Херсонській області.

Друге місце в загальному рейтингу всіх опитаних громадян зайняла **проблема соціального сирітства**. Ця проблема не потрапила в пріоритетні тільки в Сумській області. А от в Луганську та Києві отримала перше місце в рейтингу важливості питань для виборців.

Третє місце посіла **реформа ЖКГ**. Причому вона вийшла на перше місце в Донецькій, Миколаївській та Харківській областях, а найменший пріоритет отримала в Львівській та Сумській областях.

Четверте місце посіла проблема **прозорості влади**. Вона ніде не отримала місця нижче 7, у Львівській області посіла перше місце, а в Луганській – друге.

П'яте місце громадяни надали проблемі **екології**. Вона ніде не отримала місця нижче 8, а перше місце їй надали мешканці Кременчука.

Аж на шостому місці проблема **безробіття**. Це втішає, бо ми

опитали багато регіонів, що традиційно вважалися депресивними. Натомість мешканці Донеччини, Полтавщини та Харківщини надали цій проблемі досить низький рейтинг, а перше місце вона отримала в Сумській області.

Сьоме місце громадяни надали проблемі **розвитку економіки** в регіонах. Найбільше ця проблема цікавить мешканців Донеччини, Луганщини, Полтавщини, Харківщини.

Восьме місце – проблемі **забезпечення населення житлом**. Найбільше ця проблема відчувається в мегаполісах (Київ та Харків).

Низьке, дев'яте місце посіла проблема **врахування суспільної думки** при прийнятті рішень органами місцевого самоврядування. Причому, як виявилось, найбільше ця проблема хвилює мешканців Донецької області.

Ще менше цікавить громадян дотичне питання про **використання комунального майна**. Воно отримало десяте місце і найбільше цікавляться ним мешканці Харківщини.

Одинадцяте місце отримала ідея **місцевих референдумів**. Тільки мешканці Сумської області висловили помірну цікавість до такого інструменту народовладдя.

І почесне останнє місце в проблеми незаконної забудови. Однак, в Києві її поставили на друге місце. З нашого опитування випливає, що ця проблема поки що не поширилася поза столицю.

Таблиця №3.1.2. Рейтинги пріоритетів громадяни (загальнонаціональна анкета)

	Політика	Економіка	Україна і Світ	Освіта	Влада	Злочинність	Безпека	Культура	Суд	Пенсії	Податки	Здоров'я
Донецька	4	5	11	6	8	3	10	12	9	2	7	1
Київ	7	11	1	5	8	6	10	12	9	2	3	4
Луганська	6	5	10	3	4	8	2	11	12	9	7	1
Львівська	4	11	10	5	6	9	8	7	12	3	1	2
Миколаївська	9	8	12	5	6	2	11	10	3	4	7	1
Полтавська	6	9	10	4	5	2	11	12	8	7	3	1
Сумська	10	11	12	5	9	3	6	4	1	7	8	2
Харківська	8	5	10	4	9	6	12	11	7	1	3	2
Херсонська	3	9	8	4	5	7	11	10	12	2	6	1
Середнє значення	6	8	10	3	7	5	11	12	9	2	4	1

У загальнонаціональній анкеті громадяни найбільш пріоритетними, причому з суттєвим відривом від інших, назвали проблеми, пов'язані з **доступом до якісної медицини**. Вона ніде не отримала нижче 4-го місця.

Пенсійна реформа вийшла на друге місце. Найменше ця проблема цікавить мешканців Луганської області, а найбільше – Харківщини, які поставили її на перше місце.

Третє місце посідає проблема доступу до **якісної освіти**, яка в жодному регіоні не опускається нижче 6-го.

На четвертому місці – **податкова реформа**, яка найбільше хвилює львів'ян.

На п'ятому – злочинність та **корупція в правоохоронних органах**.

Шосте місце посідає **недоторканність депутатів**.

Сьоме – **прозорість функціонування органів влади**.

Восьме – **розвиток економіки**, причому найвищий рейтинг цьому питанню дали ті самі регіони, що і з аналогічним питанням регіональної анкети.

Дев'яте місце громадяни віддали **рівному доступу до правосуддя та судовій реформі**. Але розбіжність в рейтингах по регіонах досить значна. Перше місце надали цій проблемі в Сумській області і третє – в Херсонській.

Десяте місце зайняв **імідж України в світі**. Однак мешканці столиці поставили це питання на перше місце.

Одинадцятьте місце посідає проблема **національної безпеки**. Причому найбільше це питання (2 місце) хвилює мешканців Луганщини.

Останнє місце громадяни надали **регуляторній політиці в галузі культури**. Найбільше це питання (4 місце) хвилює мешканців Сумщини.

3.2. Пріоритети партій – розходження та співпадіння з громадянами

Регіональним осередкам партій пропонувалося вибрати із кожного списку 5 питань, які вони вважають найважливішими для своїх виборців, і дати на них відповіді. Таким чином можна було виявити „пріоритети партій” шляхом підсумування кількості відповідей на кожне питання. Детально про те, як це робилося, читайте у розділі 1.2. Результати опитування партійних осередків дивіться в таблиці №3.2.1.

Таблиця №3.2.1. Рейтинг пріоритетів партії (регіональна анкета)

	Суспільна думка	ЖКГ	Комунальне майно	Економіка	Прозорість влади	Житло	Діти	Народо-владдя	Забудова	Безробіття	Екологія	Злочинність
Донецька	2	3	5	6	4	7	1	11	12	10	8	9
Луганська	5	1	9	4	6	7	8	10	12	2	3	11
Львівська	2	5	3	1	6	10	11	7	8	4	9	12
Миколаївська	4	5	6	1	8	9	10	7	12	2	3	11
Одеська	9	1	2	6	5	3	4	7	10	11	8	12
Полтавська	6	1	2	4	7	3	10	11	9	12	8	5
Сумська	1	9	4	2	5	11	6	7	12	3	8	10
Харківська	4	1	7	2	5	10	6	11	8	12	3	9
Херсонська	3	1	4	2	9	8	10	11	12	5	6	9
Середнє значення	3	1	4	2	6	9	8	10	12	7	5	11

У **регіональній анкеті** у багатьох випадках (7 з 12), позиції політиків та громадян або співпадають, або розходяться несуттєво (реформа ЖКГ, прозорість влади, забезпечення житлом, місцеві референдуми, незаконна забудова, безробіття та екологія).

Найбільші розходження спостерігаються в оцінці громадянами та політиками проблеми **злочинності** (1 місце в громадян проти 11 в політиків). **Суттєво недооцінюють** політики також і проблему **соціального сирітства** (2 місце в громадян проти 8 в політиків).

Політики оцінюють набагато вище, ніж громадяни, проблеми врахування суспільної думки, прозорості використання комунального майна та розвитку економіки.

В **загальнонаціональній анкеті** збігів оцінок менше (5 з 12). Однаково оцінюють і громадяни і політики важливість питань, пов'язаних з освітою, культурою та судовою реформою. Досить близькими виявилися оцінки важливості проблематики прозорості влади і злочинності та корупції в правоохоронних органах.

Найбільші розходження в позиціях громадян та політиків виявилися у питанні пенсійної реформи (2 в громадян проти 11 в по-

Таблиця №3.2.2. Рейтинг пріоритетів партії (загальнонаціональна анкета)

	Політика	Економіка	Україна і Світ	Освіта	Влада	Злочинність	Безпека	Культура	Суд	Пенсії	Податки	Здоров'я
Донецька	2	3	4	5	1	6	10	11	12	7	8	9
Львівська	1	2	3	6	4	10	7	8	12	9	5	11
Луганська	1	2	9	3	5	10	4	6	7	8	11	12
Миколаївська	1	3	7	8	9	10	4	11	5	12	6	2
Одеська	1	3	4	9	5	7	6	8	11	12	10	2
Полтавська	1	2	5	8	3	9	6	10	4	11	12	7
Сумська	2	5	4	3	6	8	7	12	11	10	9	1
Харківська	1	3	10	2	11	6	5	7	8	12	9	4
Херсонська	1	5	10	2	6	11	3	12	7	8	9	4
Середнє значення	1	2	7	3	5	8	4	12	9	11	10	6

літиків). Також суттєво недооцінюють політики пріоритетність проблем доступу до медицини та податкової реформи.

Натомість **політики переоцінюють проблему недоторканності депутатів** (1 в політиків проти 6 в громадян), що особливо цікаво з огляду на велику присутність цього питання в ЗМІ під час опитування. Суттєво переоцінена також проблема розвитку економіки (2 в політиків проти 8 в громадян) та національної безпеки (4 в політиків проти 11 в громадян).

Таким чином, політикам, які прагнуть працювати з громадянами в регіонах, варто звернути особливу увагу **на проблеми злочинності та соціального сирітства** (яке є прямою передумовою розвитку злочинності), а також на забезпечення **доступу до якісної медицини**. А депутатам Верховної Ради варто впритул зайнятися **пенсійною та податковою реформами**.

Зі свого боку, ми бачимо своїм першочерговим завданням сприяти тому, щоб і громадяни, і політики усвідомили той факт, що без судової реформи більшість з пріоритетних питань громадян вирішити неможливо, і приділяли цій темі більше уваги.

4. Регіональні результати

4.1. Херсонська область

Головною особливістю результатів виборів на Херсонщині є їх... подібність. Так, саме подібність співвідношення отриманих політичними силами відсотків на виборах до місцевих рад із загальноукраїнськими результатами виборів до Верховної Ради.

У співставленні із результатами попередніх виборів це може свідчити про дрейф „політичного центру України” дещо на схід та південь. Крім того, на території області знаходиться ТВО №185, в якому результати (у відсотках) 5-ти переможців на виборах до Верховної Ради є дуже близькими до загальнонаціональних результатів цих виборів.

Втім, активізація політичного життя в області стала помітною ще до виборів, на етапі анкетування партій та опитування населення. Тоді виконавців проекту приємно здивували висока відповідальність обласних партійних організацій (анкети заповнили 16 суб'єктів виборчого процесу з 17 опитуваних) та зацікавленість виборців програмами партій (18 з 50 опитаних висловили побажання отримати результати проведення дослідження, серед них висока кількість мешканців сільської місцевості). Усе це має нарешті зруйнувати стереотип про кволий, пасивний в політичному сенсі регіон.

В результатах опитування вибір херсонців у 3-х з 4-х найрейтинговіших питань з регіональної анкети співпадає із загальноукраїнськими результатами (в обох випадках обрані теми злочинності, ЖКГ та соціального сирітства). Разом з тим, місцевих мешканців значною мірою хвилює безробіття (2-ге за рейтингом проти 6-го по загальноукраїнських результатах) та житло (відповідно — 4-й місцевий рейтинг проти 8-го загальноукраїнського), і навпаки, доволі актуальне питання прозорості влади в середньому по Україні тут не знаходить адекватного відгуку.

Найбільшою відмінністю в оцінці населенням запитань загальнодержавного рівня виявилось відносно байдуже ставлення до проблеми реформування податкової системи (лише 6-е місце серед населення області проти 4-го у загальних результатах) та, навпаки, висока стурбованість питанням депутатської недоторканності (3-є місце в обласному опитуванні проти 6-го загальнонаціонального).

Найбільш ґрунтовні та неформальні відповіді надали 3 суб'єкти виборів: СПУ, ПЗУ та місцевий блок на основі „Громадського контролю”. Крім того, вибір пріоритетних питань співпав із очікування-

ми громадян у Блока Костенка і Плюща, СПУ та НРУ.

Серед відповідей партій вартують уваги такі пропозиції:

- Необхідно законодавчо закріпити норму про громадську законодавчу ініціативу.
- Впровадити програми зміцнення патрульно-постової служби і служби дільничних інспекторів та їх фінансового і матеріально-технічного забезпечення за рахунок коштів місцевого бюджету.
- Відраховувати на освіту не менше 10% від валового внутрішнього продукту
- Будувати прості біогазові установок у сільській місцевості для отримання побутового газу
- Позбутися пожиттєвого призначення суддів, повернутися до їх виборності
- Доповнити Європейській Конвенції з прав людини спеціальним Протоколом щодо екологічних прав

4.2. Полтавська область, місто Кременчук

Місто Кременчук, розташовуючись у самому серці України, на наш погляд, може слугувати своєрідним лакмусом не лише політичних настроїв у державі (результати виборів-2006 до місцевих рад майже співпали з розкладом сил в українському парламенті), а й електоральних очікувань.

Проблема, що, безумовно, хвилює мешканців Кременчука, є характерною для багатьох міст України - робота житлово-комунальних служб.

Політичні партії, виписуючи передвиборні програми, досить одностайно звернули увагу на незадовільний стан житлово-комунальної сфери, низький рівень комунальних послуг та високі тарифи на ці послуги. Зокрема, БЮТ критикував підвищення комунальних тарифів, а «Наша Україна» пропонувала розробити механізм і гарантувати кременчужанам право не оплачувати за ненадані комунальні послуги або послуги низької якості.

Друга проблема, надзвичайно актуальна для регіону — екологічна. Кременчужани поставили її на друге місце за важливістю. Місто кілька років вирішує проблему якості питної води. Крім того, Кременчук — місто з великим промисловим потенціалом, а отже, і серйозним забрудненням навколишнього середовища. Влада та депутати минулого скликання неодноразово висловлювали ініціативу залишати для Кременчука не менше 50% екологічних платежів, які сплачують промислові підприємства. Однак, на законодав-

чому рівні це питання не вирішене. Тож так чи інакше проблемі чистоти довкілля приділили увагу у своїх програмах кілька найбільш потужних політичних партій.

Трохи розійшлися партії у ставленні до ідеї побудови металургійного комбінату на відстані 20 кілометрів від Кременчука. Громада Кременчука та сільських околиць стурбована перспективою побудови поблизу Кременчука потенційно екологічно небезпечного об'єкту — металургійного комбінату підприємством «Ворскла-сталь», що належить власникам групи «Фінанси і кредит» братам Жеваго. Рішенням обласної ради минулого скликання ТзОВ «Ворскла-сталь» землю на місці майбутньої забудови виділено в оренду на 50 років. При цьому громаді так і не надали переконливих висновків екологічної експертизи про безпечність промислового об'єкта.

Проти побудови активно виступили «Наша Україна» та партія «Третя сила» (проводили мітинг, збирали підписи громадськості, подали в суд); у інтерв'ю місцевих лідерів ідею побудови меткомбінату підтримала ПР, соцпартія промовчала (маючи в списках до облради палкого прихильника побудови); позиція окремих представників БЮТ була діаметрально протилежною, в результаті в програмі м/о БЮТ з'явився пункт «Новий металургійний комбінат має бути побудований на безпечній відстані від Кременчука».

Цікаво, що у ставленні до ідеї будівництва меткомбінату думка територіальної громади сусіднього з Кременчуком невеличкого містечка Комсомольськ є діаметрально протилежною. Багато мешканців Комсомольська (меткомбінат планують збудувати за 12 км від містечка) підтримують цю ідею, сподіваючись мати нові робочі місця. Бюджет Комсомольська є залежним від роботи розташованого тут Полтавського гірничо-збагачувального комбінату (нині власність братів Жеваго). Люди сподіваються мати нову роботу і готові не зважати на потенційну загрозу власному здоров'ю (за статистикою медиків, більше 80% населення міста страждає на хронічні захворювання органів дихання та астму (так званий «Комсомольський синдром»).

Мешканці ж Кременчука проблему охорони здоров'я та незадовільного медичного обслуговування поставили на перше місце. Також кременчужан непокоїть рівень корумпованості в освітніх закладах (ця проблема на третьому місці).

Варто відзначити, що на парламентські вибори-2006 великий вплив мало те, що вони співпали з виборами міських голів та місцевих рад. У Кременчуці різні політичні сили блокувалися навколо

найбільш сильних кандидатів на посаду мера, були блоки, відмінні від всеукраїнського рівня. Наприклад, блок «Не так!» підтримував кандидата від «Нашої України», а компартія – висуванця БЮТ. Спостерігалися внутрішні конфлікти всередині міських організацій партій та застосування маніпулятивних технологій під час ведення агітації.

4.3. Миколаївська область

Анкетування виборців Миколаївщини та впливових обласних і міських партійних осередків щодо пріоритетних напрямків регіонального розвитку у порівнянні дали цікаву картину. Найбільш пріоритетними громадяни назвали проблеми ЖКГ, прозорості влади, судочинства, здоров'я, податків, пенсій, безробіття та екології.

Поза своєю увагою жителі області лишили прозорість влади та податки. Партії не вбачають потреби приділяти уваги прозорості влади, будівництву житла, дітям і забудовам.

Відмітимо, що результати анкетування співпадають з висновками Секретаріату Президента України за скаргами, що з Миколаївського регіону найбільше скаржаться на стан медичного обслуговування, судів та правоохоронних органів. Звичайно, житлово-комунальні проблеми, тарифи та стан житла хвилюють як виборців, так і партії. Цікаво, що проблеми безробіття у регіоні, особливо у сільській місцевості, і виборці, і партії поставили на четверте місце. Партії вважають, що вирішення проблем безробіття в регіоні пролягає через відродження суднобудування, створення сприятливого інвестиційного клімату, а НСНУ – через громадські роботи.

Екологічні проблеми регіону посіли третє місце у відповідях партій. Найболючіша проблема регіону – Ташлицька ГАЕС та Олександрівське водосховище, яка набула гострого звучання в останні місяці перед виборами. Багато партій будувало свої передвиборчі програми на проблемах розвитку атомної енергетики в регіоні, і це в тісному зв'язку з екологічною ситуацією навколо Південного Бугу та Бузьких порогів.

Виборці відзначають як важливу проблему судів і доступу до справедливого судочинства. Регіональні партійні організації не вважають цей напрямок актуальним і не приділяють йому належної уваги. За винятком скасування ст. 113 ЗУ "Про статус суддів" та змін в Конституції України, що дозволять зняти недоторканність з суддів та зменшать корупцію, що пропонують представники УНБКП. КПУ, в свою чергу, пропонує виборність суддів.

Здоров'я для виборців – найбільш важливе питання. Микола-

ївщина є лідером в Україні з ВІЛ/СНІДу та туберкульозу, бо має слабку мережу лікувальних закладів, а профілактичні заходи майже відсутні. Село взагалі не забезпечене навіть необхідною медичною допомогою. Занадто дорого коштують ліки. Державні лікувальні заклади не надають стоматологічної допомоги.

Майже усі партії також приділили у своїх регіональних програмах увагу розвитку медицини та медичних послуг. Залишилося їх втілити у реальне життя.

4.4. Харківська область

Політичні партії, які відтепер є єдиним суб'єктом формування парламенту і органів місцевого самоврядування, у виборчих кампаніях переживають пік своєї активності. Адже це найбільш сприятливий час для завоювання симпатій і збільшення числа прихильників, що є запорукою досягнення їх найбільшої мети – влади. Тому під час виборів партії були присутні скрізь: прапори, агітатори, яскраві палатки на кожному кроці, лозунги, лідери на рекламних щитах та у ЗМІ...

Але отримати від лідерів політичних сил у Харкові під час виборчої кампанії відповіді на питання, що містилися в наших анкетах, виявилось не просто. Склалося враження, що деякі партії і блоки зробили все можливе для того, щоб їх керівництво ніхто не знайшов! На будинках, де знаходилося регіональне керівництво НДП, Віче, блоку Литвина, блоку Олійника-Сироти не було жодних ознак їхньої присутності.

Наше спілкування з блоками Вітренко і Литвина не пішло далі телефонних переговорів на рівні секретарів.

Блок «Не так!» виявився офісом замкнених дверей, де замикаються на ключ усі двері, навіть якщо за ними є купа людей. Де секретарі замикають на ключ двері до кабінетів своїх керівників, якщо навіть вони там працюють. Можливо, ці замкнені двері є ключем до пояснення результату блоку на виборах.

Ми сподівалися, що КПУ буде доступнішою, ніж інші. І коли тиждень телефонних переговорів з секретаркою не дав результатів, ми вирішили завітати без запрошення. Охоронець не пустив нас на поріг, велів чекати на вулиці: «до вас вийдуть». Так і не вийшли... Втім, дозволили передати анкету. А коли ми знову почали дзвонити, щоб дізнатися про її долю, нам сповістили, що вирішили не відповідати. Така ж ситуація повторилася з Партією регіонів та НДП.

Натомість ми просто і без попередніх домовленостей поспілку-

валися з лідерами Нашої України, БЮТ, блоків Костенка-Плюща, Кличка (на базі ПРП та ЛДПУ), Олійника-Сироти, партії Пора та СПУ.

Найбільш ґрунтовні відповіді надали 4 політичні сили: УНБКП, ППСУ, ПЗУ, «Віче». З них в Верховну Раду не потрапила жодна, а в місцеві – тільки „Віче” (область та місто) та УНБКП (селищні ради в області). Це не дивно, бо в жодній з опитаних на Харківщині партій вибір пріоритетних питань не співпав із очікуваннями громадян!

Серед відповідей політичних сил заслуговують на увагу такі пропозиції:

- Вести інститут муниципальной милиции с выборной должностью начальника – шерифа.
- Вести обязательную систему судей присяжных для всех дел, связанных с лишением свободы.
- Позбавлення прокуратури функцій слідства та загального нагляду.
- Проведення одночасного декларування майна та доходів суддів.
- Вести право ВЕТО громади на ВСЕ рішення, которые непосредственно затрагивают их интересы. Референдум, на котором 30% и более высказываются против решения совета, признается верховным аргументом и подлежит выполнению.
- На счета каждого Харьковчанина, в том числе и ребенка, будут перечисляться 20 % всех поступлений от аренды земли, недвижимости и рекламных площадей города. Это даст возможность оплачивать обучение и медицинское обслуживание всех социально незащищенных слоев населения.
- Екологічна експертиза генплану міста.

Опитування громадян, на відміну від політичних сил, показало високу готовність до діалогу та зацікавленість в поставлених питаннях. 21 з 63 опитаних громадян висловили побажання отримати результати дослідження. 8 громадян скористалися можливістю поставити власні питання партійним осередкам.

По загальнонаціональній анкеті харків'яни виставили рейтинги, близькі до середніх в опитаних нами регіонах.

По регіональній анкеті пріоритетними питаннями громадяни визначили реформу ЖКГ, соціальне сирітство та забезпечення житлом.

Найбільшою відмінністю від середнього в оцінці населенням питань регіонального рівня виявилися:

- **а) питання інформування населення про використання комунального майна** – 6 місце проти 10 в середньому, це найвищий показник у всіх опитаних регіонах;
- **б) проблема забезпечення громадян житлом** – 3 місце проти 8 в середньому
- в) безробіття – 10 місце проти 6 в середньому
- г) злочинність – 5 місце проти 1 в середньому

4.5. Львівська область

Опитування громадян і політичних партій показало, що у Львові партії та електорат мають різні пріоритети. Це щонайменше свідчить не на користь політиків, оскільки на виборах слід розмовляти з виборцем на мові його понять та про його проблеми.

Не всі партії побажали брати участь в проєкті Майдану. Партія Регіонів відмовились. Голова ЛОО СДПУ(0) І. Шурма сам вибирав найактуальніші, на його думку, питання Майдану і особисто записував в анкету відповіді. Комуністи ніби й хотіли заповнити анкету, але не мали права: це міг, на їхню думку, зробити лише перший секретар, який постійно перебував у Києві або ще десь. Блок Пора-ПРП просто не мав часу заповнювати анкети „якогось там сайту Майдан”. Не було проблем з отриманням відповідей від КУНу, НСНУ і ХДС. В штабі ЛКО НРУ не могли зрозуміти, що це за анкета і який сенс її заповнювати. Поки вирішували – анкети поїхали в Київ без них.

Мешканці Львівщини найважливішими завданнями місцевої влади під час цих виборів вважали:

1. Прозорість влади.
2. Злочинність.
3. Соціальне сирітство.
4. Безробіття.

Житлово-комунальне господарство мало пріоритет локально у Львові, але нижчий, ніж три перших проблеми. В програмах партій ці пункти були відображені, але акцентів на перших трьох пунктах не робив ніхто – ні в листівках, ні в бігбордах, ні в роликах. Замість цього політичні партії пріоритетами своїх виборців вважали:

1. Економічний розвиток регіону.
2. Врахування суспільної думки при ухваленні рішень.
3. Рівень поінформованості громадян щодо використання комунального майна.
4. Безробіття

Найважливішими завданнями верховної законодавчої влади

мешканці Львівщини вважають:

1. Реформа податкової системи.
2. Охорона здоров'я – рівний доступ громадян та подолання корупції.
3. Реформа пенсійної системи.

А от політики вважали, що виборець очікує від законодавця:

1. Відміна депутатської недоторканності.
2. Проблема підтримки певних галузей економіки.
3. Позитивний образ України в світі.

За винятком реформи податкової системи, розмови про яку серед політиків затихли, два інших питання так само присутні в програмах партій і блоків до Верховної Ради. І так само відсутні акценти у виборчій кампанії.

Загалом результати опитування нашоухують на думку, що **на цих виборах політики не дуже прагнули розмовляти на теми, важливі для виборців – і в цьому причини результатів, які важко зрозуміти деяким командам.** У всякому випадку, з акцентованих гасел лише БЮТівське – про справедливість, яка є і за яку варто боротись – найближче доторкається проблем, які визначені виборцями як пріоритетні.

Тому, з огляду на результати опитування, результати успіхів чи не успіхів у виборах на Львівщині певних політичних сил пояснюються доволі просто: **виграли ті, які зуміли говорити з виборцем мовою його понять про важливі для нього проблеми.**

5. Відповіді політичних сил на пріоритетні питання

Всі відповіді політичних сил та їх детальний аналіз – читайте на сайті „Майдан” (див. п.7.7). Тут ми подаємо тільки найбільш важливі, на нашу думку, теми. *Правопис відповідей політичних сил збережено скрізь.*

5.1. Шляхи реформування житлово-комунального господарства.

Замість епіграфу. розруха, хоч і починається в головах, але найбільш проявляється саме в під'їздах.

Ми ставили осередкам політичних сил таке питання:

Чи потребує реформування житлово-комунальне господарство Вашого регіону? Якщо так, то яку модель Ви вважаєте оптимальною і які кроки Ви пропонуєте здійснити в першу чергу?

Результати опитування громадян та партій показали, що питан-

ня має загальнонаціональну вагу і виявилось одним з небагатьох спільних усвідомлених пріоритетних інтересів і для громадян, і для політичних сил. Це питання вийшло на перше місце в партійному рейтингу пріоритетності, і на третє – в рейтингу громадян.

Ця проблема мало звучала під час передвиборчої кампанії на загальнодержавному рівні, втім, на місцевих виборах часто ставала центральною.

У виборчих програмах політичних сил згадки про реформу житлово-комунального господарства (ЖКГ) зустрічаються рідко. Про необхідність **реформи ЖКГ** прямо згадували тільки блок НДП та партія «Віче».

Про необхідність **забезпечити якість послуг ЖКГ** згадують в програмах тільки СПУ та КПУ. Вони ж плюс блок Вітренко згадують в програмах про необхідність **обмежити розмір плати** за послуги ЖКГ і прив'язати до доходу родини (Блок Вітренко – не вище 10%, СПУ – не вище 12%, а КПУ – обіцяє не допустити підвищення оплати взагалі).

І цим обмежуються будь-які згадки про цю тему в виборчих програмах політичних сил – учасників виборів 2006 року.

Однак, регіональні осередки дуже активно відповідали на це питання і їх відповіді дозволяють прояснити позиції політичних сил.

Що ж нам кажуть політичні сили?

Почнемо з традиційного лівого флангу. В якого спостерігається на диво спільна картина – різні позиції регіональних осередків з цього питання.

Блок Вітренко виявив прямо протилежні позиції по регіонах.

В Луганській області категорично стверджують, що *«власність повинна бути тільки державною»*. А в Херсонській навпаки кажуть, що потрібне *«реформування ЖКГ в товариства співвласників будинків»*.

КПУ також виявила протилежні позиції по регіонах.

В Полтавській області отримано одну єдину відповідь на всі регіони та політичні сили, де **прямо заперечується необхідність реформи**. Відповідь на наше питання звучало так: *«Нет, не надо. Надо навести порядок в использовании тех средств, что оплачивает население.»* В Миколаївській області реформу натомість хочуть: *«Требуется государственное финансирование реформы и ликвидация многозвенной структуры управления.»* А в Донецькій області згодні на кондомініуми: *«Кондоминиум, паспортизация жилых домов и придомовых территорий.»*

СПУ також виявила протилежні позиції в регіональних осередках.

Всі осередки погоджуються в необхідності реформування, але бачення його різне.

В Донецькій області висловилися за «государственные ЖЭКи». В Харківській області зазначають, що «модель реформування повинна поєднувати міцну державну підтримку із підтримкою ініціатив громадян». У Львівській області згадали, що «ЖКГ потребує ... відповідальності перед громадськістю». А у Херсонській думка така: «Розвиток самоуправління за рахунок створення кондомініумів. Залучення коштів населення для модернізації опалення будинків, водопровідно-каналізаційного господарства у вигляді комунальних позик.»

Тепер переходимо до тих, хто вніс реформу ЖКГ в програми. В них, на відміну від лівих, спостерігається єдність підходів до вирішення проблеми і навіть начерки технології.

НДП, як виявилось, бачить реформу як **створення кондомініумів з державними дотаціями**.

«Перехід на створення громадських органів самоуправління. Дотації – в ці органи» (Херсонська область). «Слід прискорити створення кондомініумів з передачею всіх прав власності на будинки. На перших етапах – субсидія держави». (Донецька область)

«Віче» бачить реформу у **відмові від монополії ЖКГ та створення конкуренції в обслуговуванні житла**.

Відмова від монополії ЖКГ, конкуренція, поява ефективних власників (Херсонська область).

Створення конкуренції в обслуговуванні житла. Відійти від монополії ЖЕО (Харківська область). Модель об'єднання співвласників багатоквартирних будинків. Скорочення ЖЕКів і залучення приватних структур обслуговування будинків за вибором співвласників. (Миколаївська область)

Що ж думають з цього питання решта політичних сил?

ПЗУ висловлюється за „Різні форми власності у ЖКГ. Подолання монополізму, механізми конкуренції. Впровадження ОСББ та інших форм організації мешканців”. (Харківська область)

Блок Литвина за те, щоб залишити житловий фонд у комунальній власності, скоротивши управлінський апарат. Для виконання робіт з обслуговування мешканців слід залучати приватні фірми. Створювати ОСББ. (Полтавська область). Необхідно изучать опыт других стран. (Луганська область)

ПР робить наголос на відповідальності місцевої влади. І планує

зробити таке:

- спланувати розвиток ЖКГ на основі відповідного вдосконалення системи управління галуззю, проведення економічно обґрунтованої тарифної та ефективної енергозберігаючої політики, підвищення якості послуг;

- розробити та впровадити механізми стимулювання ощадливого споживання енергоресурсів і впровадження енергозберігаючих технологій;

- забезпечити реальну відповідальність органів місцевої влади за роботу підприємств ЖКГ і міського електротранспорту, належний рівень і якість комунальних послуг. (Херсонська область).

А також збирається розвивати «самоуправління в домах, кварталах. Прозорість витрат. Відповідальність». (Полтавська область)

«НЕ ТАК!» пише про таке: „Введення економічно і науково обґрунтованих тарифів. Реорганізація підприємств, що надають комунальні послуги., збільшення фінансування ЖКГ. (Херсонська область). „Міська рада має розробити програму реформування ЖКГ, залучивши до обговорення громадськість. Необхідно переходити на систему об'єднань співвласників будинків. Починати слід з будинків, котрі не потребують капремонту... Їх можна передати без великих затрат” (Полтавська область). „Підвищити відповідальність ЖКГ за утримання житлових та соціальних будинків, можлива приватизація ЖКГ” (Луганська область).

БЮТ теж висловлюється за „Кондомініуми. Роз'яснювальна робота. Як приклад БЮТ веде «школу управдомів» (Херсонська область). „Використовувати „модель ЖКХ Германиї» (Одеська область).

„В першу чергу: надання допомоги по створенню ОСББ, залучати на конкурсній основі приватні ЖЕКи, будівництво локальних (КВАРТАЛЬНИХ) котелень” (Полтавська область)

„Докорінне реформування системи ЖКГ під контролем державної програми” (Миколаївська область).

ПОРА-ПРП чітко виділяє реформування ЖКГ як пріоритет, демонструє високу ступінь когерентності відповідей по регіонах.

„Оптимальною є модель приватного господарювання в кожному окремому будинку з прозорою системою вкладання коштів мешканців в покращення умов життя, що зараз ідуть начебто на сплату за ці умови. В першу чергу треба вивести житлово-комунальне господарство з-під існуючого недієвого контролю жеків і створити локальні ради житлових комплексів з мешканців” (Луганська область).

„Створення ефективної системи органів самоорганізації населення та співвласників багатоквартирних будинків” (Херсонська область).

ПОРА: „Перехід до моделі кондомініумів та ліквідація ЖЕКів”.
ПРП: „Ліквідація монополії в сфері ЖКГ”. (Харківська область)

„Створення організацій різних форм власності по наданню ЖКП і ліквідація монополії комунальних підприємств”. (Полтавська область)

НУ теж виділяє реформування ЖКГ як пріоритет і теж демонструє високу ступінь когерентності відповідей по регіонах.

„Невідкладне реформування ЖКГ шляхом сприяння створенню ОСББ, системного енергозбереження, капітального ремонту мереж та споруд. Ревізія діяльності ЖЕКів та забезпечення надання якісних послуг за диференційованими тарифами оплати”. (Миколаївська область)

„Реформування ЖКГ включає створення умов для створення кондомініумів. Прозорі умови витрачання коштів, що надходять у ЖЕК”. (Херсонська область)

„Демонополізація галузі, ефективна тарифна політика, соціально-адресна підтримка, житлово-комунальна реформа”. (Харківська область)

„Створення об'єднань мешканців, приватизація жеків, створення мережі недержавних ЖК послуг. Об'єднання власників, диференційована плата за надані послуги реально”. (Львівська область)

„1) Реалізація механізму звільнення від оплати за ненадані, або неякісно надані ком. Послуги; 2) Реформування системи ЖЕКів: залежність зарплати працівників ЖЕДів від якості послуг.” (Полтавська область)

„Передача житлових будинків у власність кондомініумам. Державні органи виконавчої влади проводять ремонт житла після чого його передають.” (Одеська область)

УНБКП теж виділяє реформування ЖКГ як пріоритет.

„Зробити ревізію ЖКГ, визначити затрати ремонту, зробити ремонт і передати кооперативам на конкурсній основі”. (Полтавська область)

„Прозорий розподіл коштів з бюджетів, які йдуть на розвиток та підтримку об'єктів ЖКГ. Ведення обліку приватних ЖЕУ, що створюють конкуренцію державним ЖЕУ”. (Миколаївська область)

„Відмовитись від ЖЕКів”. (Луганська область)

„Найдієвіший спосіб – створення ТСББ (Херсонська область), утворення об'єднань співвласників житла”. (Донецька область),

„сприяння в створенні кондомініумів” (ОСББ), „створення конкурентного середовища надавачів послуг в ЖКГ”. (Львівська область)

„Активно пропагувати позитивний досвід створення товариств співвласників житла”. (Харківська область)

Які суттєві проблеми виділяють політичні сили і про що ніхто з них не згадав?

Проблему **прозорості розподілу коштів з бюджетів бачать УНБКП, ПОРА-ПРП, НУ, ПР.**

Необхідність **інвентаризації існуючого житлового фонду** бачать УНБКП, НУ, КПУ.

Про **необхідність диференціювати тарифи за ЖКГ**, в тому числі в залежності від обсягу та якості послуг кажуть НУ, «НЕ ТАК!», ПР.

Про необхідність **системного енергозбереження в ЖКГ** згадали тільки НУ та ПР.

Про необхідність **вдосконалення системи управління** (в існуючій системі) згадує ПР, блок Литвина, КПУ.

Про те, що треба **пропагувати позитивний досвід** створення товариств співвласників житла та вести роз'яснювальну роботу згадують тільки БЮТ та УНБКП.

Нажаль, ніхто не згадав про необхідність **законодавчого врегулювання** проблем функціонування житлово-комунальної сфери і не повідомив, які законопроекти вони збираються вносити.

Які ж підходи до реформування ЖКГ ми бачимо в політичних сил?

Найбільш популярної виявляється ідея про **перехід до об'єднань співвласників багатоквартирних будинків** – ОСББ, воно ж ТСББ, кондомініуми чи кооперативи (як показує практика, більшість опитаних вважає ці слова синонімами).

«За» повністю висловлюються: УНБКП, ПОРА-ПРП, НУ, ПЗУ, Віче, НДП

«За» в деяких регіонах висловлюються: БЮТ, «НЕ ТАК!», блок Литвина, СПУ, КПУ, Блок Вітренко.

За **ліквідацію системи ЖЕКів взагалі** висловлюються: УНБКП, ПОРА-ПРП.

«НЕ ТАК!», НУ вважають можливою **приватизацію ЖЕКів**.

За **ліквідацію монополії і створення конкуренції в наданні послуг ЖКГ** висловлюються такі сили: УНБКП, НУ, ПОРА-ПРП, БЮТ, ПЗУ, «Віче».

Протилежну точку зору, про те, що **треба залишити ЖКГ в**

комунальній власності висловлюють блок Литвина, КПУ, і в деяких регіонах — Блок Вітренко, СПУ.

Цікаво, що ПР утримується від викладення позиції в цьому питанні (в тому числі — в виборчій та партійній програмах, передвиборчій агітації).

Підходи до реформування ЖКГ.

Таким чином виявляються три підходи до реформування системи ЖКГ.

1. Існуючу систему ЖЕКів можна вдосконалити, покращити шляхом більших дотацій, кращого управління або „наведення порядку” — так вважають: Блок Вітренко, КПУ, СПУ, блок Литвина, ПР.

2. Можна поєднати існуючу систему ЖЕКів з об'єднаннями власників житла, ліквідувати комунальну монополію на ринку послуг, передати ЖЕКи в приватну власність, коротше, **поєднувати стару совєцьку та нові ринкові системи**, — так вважають представники таких політичних сил: « НЕ ТАК!», НУ, БЮТ, ПЗУ, Партія «Віче».

3. **Систему ЖЕКів треба взагалі ліквідувати** і перейти на пряме замовлення комунальних послуг споживачем або об'єднанням мешканців, — такої точки зору дотримуються — УНБ КП, ПОРА-ПРП.

ЖКГ та результати місцевих виборів

Як показує аналіз результатів виборів у місцеві ради у досліджених нами регіонах, питання функціонування ЖКГ найбільш активно ставилося в передвиборчій агітації саме переможцями регіональних виборів.

Наприклад, виборча кампанія міського голови Харкова була побудована на питаннях ЖКГ (стан ліфтів, під'їздів, дворів і так далі), а також на обіцянках відмінити підвищені тарифи на послуги ЖКГ. Низький результат його головного конкурента — колишнього міського голови — на нашу думку пояснюється в першу чергу невдалим вирішенням проблем ЖКГ в його роботі та неадекватним їх висвітленням в передвиборчій агітації.

До таких же висновків приводить аналіз виборчої кампанії міського голови Львова. Тут акценти переможця — Андрія Садового були зосереджені на діяльності ЖЕКів, він навіть створив структуру прямої дії — «Самопоміч», яка підкреслювала недоліки існуючої системи комунального господарства. В той же час його головний конкурент Василь Куйбіда таких акцентів у виборчій кампанії розставити не зумів і його активність розсіялася на

питання вторинної важливості для виборця.

Прогноз

З огляду на фракційний склад парламенту, припускаємо, що більшість в законотворчому процесі в Верховній Раді набиратиме саме лівий підхід до проблем ЖКГ, який полягає в державному регулюванні та дотаціях, у вдосконаленні системи управління тим, що і так давно не працює.

Ймовірно є також спорадичне поширення моделі ОСББ в деяких регіонах. Але без ліквідації комунальної монополії на послуги ЖКГ створення ОСББ та подібних об'єднань власників житла є економічно не вигідним. Тому модель ОСББ може розповсюджуватися суто з метою піару місцевих влад, а також задля отримання додаткових коштів з бюджету або міжнародних програм для побудови „Потьомкінських деревень”.

Там, де на місцевих виборах більшість отримали представники політичних сил, які виступають за демонополізацію послуг ЖКГ, можливі і успішні приклади поширення моделі ОСББ в цих регіонах. Серед досліджених нами регіонів можна очікувати на поширення застосування моделі ОСББ в Києві, Полтавській, Сумській та Львівській областях.

Місцевій владі, яка наважиться на реформаторські рухи в цій галузі, доведеться сконцентрувати зусилля на просвіті мешканців цих регіонів, інакше їх зусилля навряд чи отримають підтримку громадян.

Ми відслідковуватимемо реальні дії органів місцевого самоврядування в галузі ЖКГ. Попередній аналіз регіонального досвіду показує, що існує суттєва різниця в моделях функціонування ЖКГ в різних регіонах. Ми плануємо більш детальні дослідження з цього питання.

5.2. Чи матимуть батьків українські діти?

“Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу...”

Конституція України.

Розділ 2, стаття 52

Бідність значної частини населення, безробіття батьків, криза моральних цінностей, висока частота розлучень подружжів, які мають дітей, ухилення або відсторонення батьків від виконання своїх обов'язків щодо виховання дітей, жорстокість та насильство в

сім'ях – ось що спричиняє соціальне сирітство, дитячу бездоглядність та безпритульність.

На сьогодні надзвичайно гострою є потреба підвищення виховної функції сім'ї, впровадження дієвих механізмів державної сімейної політики. Необхідно боротися як з наслідками безвідповідального батьківства, так і з його причинами.

Павленко Ю.О., міністр України у справах молоді та спорту, Парламентські слухання «Забезпечення прав дітей в Україні. Охорона материнства та дитинства», 7 червня 2005 року.

Одразу слід зазначити, що проблему соціального сирітства населення вважає однією з самих актуальних. З тих 12 питань, які наведені в розділі 7.1.1 запитання стосовно соціального сирітства отримало 1-й рейтинг у Києві та Луганській області, 2-й – у Львівській та Харківській областях, 4-ий у Донецькій та 5-ий в Херсонській та Миколаївській областях, що в результаті зумовило загальний 2-й рейтинг серед населення в цілому по Україні.

Вирішення проблем, пов'язаних з сирітством, бездоглядністю та безпритульністю в нашій країні традиційно покладено на органи державної влади. Відтак, ми проаналізували пропозиції, що містилися у програмах 5-ти переможців парламентських виборів, які вони подавали до ЦВК напередодні виборів в установленому законом порядку.

Разом з тим, варто взяти до уваги, що держава делегує частину своїх повноважень органам місцевого самоврядування (ОМС), до яких входять органи опіки та піклування, соціальні служби та інші структури, що розробляють та виконують численні регіональні програми відповідного спрямування. А отже, із надією нарешті дочекатися дієвих та ефективних місцевих програм ми включили до опитування регіональних осередків політичних сил – учасників виборів 2006 року таке питання: Чи вважаєте Ви рівень соціального сирітства суттєвою проблемою Вашого регіону? Якщо так, то які кроки мають здійснити органи місцевого самоврядування для його зниження?

З огляду на те, що в різних регіонах до місцевих рад різного рівню пройшли різні політичні сили, братимемо до уваги усі відповіді обласних організацій партій, отримані нами в процесі анкетування.

Що ж підготували політичні сили у відповідь на таке хвилююче для населення запитання?

«Дитяче питання» в програмах політичних сил

Першим тривожним сигналом є те, що жодним чином не зга-

дує у своїй програмі про одну з найактуальніших соціальних проблем СПУ, яка в передвиборчому процесі чітко та послідовно висловлювала своє ліве спрямування.

В решти політичних сил спектр пропозицій доволі строкатий: від не обтяжуючих гасел („Подолоємо дитячу безпритульність“, „Належний соціальний захист знедоленим й обмеженим у можливостях людям“), старих перевірених совєцьких підходів, які, завдяки їхньої ефективності, можна використовувати аж допоки не набридне („за рахунок державного фінансування створити мережу дошкільних закладів, дитячих санаторіїв, таборів відпочинку, позашкільних спортивних і мистецьких закладів“), до майже соціальних інновацій, як для наших реалій („об'єднання зусиль держави, громадянського суспільства і релігійних конфесій“).

Разом з тим, намагатися розгледіти серед загальних популістських фраз розуміння витоків надзвичайної кількості дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування – марне витрачання часу.

Можливо ближчими до пересічного громадянина, а відтак – до соціальних проблем, якими він переймається, виявилися обласні осередки політичних сил?

Відповіді на пряме питання у регіональних опитуваннях

В більшості випадків рейтинг важливості цього запитання у партій виявився набагато нижчим, ніж в населення. Виняток складає Харківська область, де різниця в рейтингах складає лише 1 пункт, Полтавська, де питання отримало низький 10 рейтинг й серед партій, й серед населення, та Донецька, де усі партії, що заповнили анкети, відзначили це питання серед найбільш актуальних (таким чином, тут воно отримало **перший** рейтинг), в результаті чого вийшло на загальне 8 місце серед партій, потрапивши у список найбільших розбіжностей між очікуваннями виборців та обіцянками політиків (див. розділ 3.2).

Херсонська область. Тут наше питання обрали для відповіді 4 політичні сили з 16-ти опитаних. Змістовний аналіз відповідей лише додає песимізму: адже відповіді на питання, яке безпосередньо містить термін „**соціальне сирітство**“, йдеться про що завгодно, крім власне цього явища.

Харківська область. Тут на наше запитання було отримано відповіді 6 політичних сил з 11 опитаних. Проте, відповіді навряд чи задовольнять виборців змістовно. Лише в одному випадку можемо знайти бодай натяк на очікувані нами кроки ОМС – створення **міської** служби реабілітації безпритульних. В інших випадках – це

або вже знайомі пусті гасла, або відповідь на зовсім інші запитання, або взагалі відписки („це суттєва проблема“).

Львівська область. Нажаль, **жодна** з 8 політичних сил, що заповнили анкету, не включили це питання до 5 важливих!

Полтавська область. 4 політичні сили з 10 опитаних на питання відповіли. І як відповіли! Звання „найпарадоксальнішої партії“ заслуговує, мабуть, та, що у відповідь на питання, яке є найбільш важливим для її виборців (за умовами анкети) відповідає коротко і цілком зрозуміло – „Ні“. Хоча й решта відповідей у змістовності від того пішли зовсім недалеко.

Луганська область. Тут відзначився „НЕ ТАК!“, який збирався знижувати рівень соціального сирітства серед пенсіонерів та підвищувати прожитковий мінімум на рівні області!

Донецька область: Пропозиції своєю строкатістю можуть гідно конкурувати із загальними програмами партій. Поза конкуренцією залишається лише ПР з неперевершеною за своїм цинізмом відповіддю – „Кормить их хоть иногда“. Хоча НДП застосував такий термін, як „діти вулиці“, а УНБКП запропонував заснувати інститут опікунства місцевого самоврядування (втім, без детальних пояснень).

Сумська область. Єдина анкета із відповіддю на це питання (від „НЕ ТАК!“) приємно дивує на тлі наведених вище відповідей. В ній наводиться статистика та пропонується „впроваджувати прогресивні, демократичні форми сімейного виховання“: розвивати мережу дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей; започаткувати інститут **відповідального батьківства**; ввести до програм навчальних закладів курс „Етика сімейного життя“.

Миколаївська область. В якій бік хоче змінити **державну** політику **самоврядування** КПУ на рівні Миколаївської області можна лише здогадуватися... Решта відповідей оригінальністю не вирізняється.

Одеська область. В обох отриманих відповідях йде мова про утримання інтернатів та дитячих будинків.

Загалом, рейтинг питання соціального сирітства серед опитуваних партій, а також якість відповідей на ці питання, навряд чи може бути свідченням врахування місцевими осередками політичних сил очікувань виборців. Здебільшого, їхні відповіді аж ніяк не знаходяться у площині повноважень органів місцевого самоврядування! А вміння відповідати на непоставлене питання і не відповідати на поставлене є характерною рисою усіх політичних сил з усіх регіонів, в яких проводилося опитування!

Тож, можна лише здогадуватися, куди крокуватимуть органи місцевого самоврядування поточного скликання у вирішенні цієї проблеми, якщо навіть підказка у вигляді сталого терміну „соціаль-

Таблиця 5.2.1.

Назва партії/блоку	Регіон дії обіцянок	Зміст обіцянок
БЮТ	Україна	Зупинимо пропаганду жорстокості та моральної розбещеності, зрівняємо статуси закладів духовної та світської освіти. Об'єднаємо зусилля держави, громадянського суспільства і релігійних конфесій у боротьбі проти безпритульності, алкоголізму та наркоманії... Програми з цих проблем будуть підтримуватися коштами бюджету.
	Харківська	1. Рівність усіх дітей від народження в матеріальному вимірі. 2. Для малоімущих сімей - навчання дітей за рахунок бюджету.
	Миколаївська	Родинні дитячі будинки. Цільова державна програма.
НУ	Україна	В Україні не буде чужих дітей! Ми забезпечимо гідну фінансову підтримку сімей, які виховуватимуть сиріт та безпритульних.
	Харківська	Так. - програма соціального та правового захисту сім'ї та дитини - рівні умови для отримання освіти
	Полтавська	Вважаємо. Підтримка будинків сімейного типу та сімей, які належним чином виховують дітей.
	Одеська	Так. Залишити за державою та органами місцевого самоврядування утримання дітей-сиріт, підвищивши кошти на їх утримання в школах-інтернатах.
КПУ	Україна	За рахунок державного фінансування створити мережу дошкільних закладів, дитячих санаторіїв, таборів відпочинку, позашкільних спортивних і мистецьких закладів; Запровадити державну підтримку молоді сім'ї, матері та дитини. Подолаємо дитячу безпритульність. Ми створимо державну систему пільг і соціальної допомоги, яка гарантуватиме пристойні умови життя малозабезпечених верств населення, ветеранів, інвалідів, одиноких, багатодітних і молодих сімей, сиріт і вдів.
	Полтавська	Да считаю. В нынешнем состоянии общества ничего не сделают.
	Донецька	Для северного региона Донецкой области необходим государственный детдом или на долевых началах всех городов северного региона.
	Миколаївська	Проблема остаётся острой финансирование соответствующих организаций. Изменение государственной политики самоуправления
ПР	Україна	Захист сімейних цінностей : гарантії медичної допомоги, освіти для дітей, Належний соціальний захист знедоленим й обмеженим у можливостях людям.
	Херсонська	Вирішення питань соціальної підтримки дітей, жінок та сім'ї, виважену молодіжну політику через: 1. Оздоровлення дітей віком від 7 до 16 років, у тому числі соціально незахищених категорій. 2.Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, поряд з подальшим зміцненням матеріально-технічної бази інтернатних закладів системи освіти.
	Полтавська	Ні.
	Донецька	Да. Кормить их хоть иногда. Дома - приюты.
СПУ	Україна	
	Харківська	Безумовно. Втілювати соціальні програми, залучати меценатів. Проте на системному рівні може працювати лише центральна влада.

не сирітство” малює в їх уяві картинки з радянських фільмів повоєнних років, і які навіть не задаються питанням звідки в країні, що більш, ніж півстоліття, не знає війн, природних або соціальних катаклізмів (на кшталт Голодомору) існує така велика кількість дітей, позбавлених батьківського піклування, і куди ті батьки поділися. А отже, навіть наявні пропозиції політичних сил стосуються подолання наслідків, а не причин проблеми.

Можливо, їхні позиції обумовлені необхідністю узгодження із загальними програмами партій?

Бог високо , а цар далеко...

Порівняння відповідей з програмами зведено в табл. 5.2.1 лише до переліку 5-х партій, що пройшли до Верховної Ради, оскільки для решти партій така процедура нараз не має практичного сенсу.

Висновки

З наведеної вище таблички дуже легко побачити таке:

Великих суперечностей між загальнопартійною програмою та відповідями обласних організацій не спостерігається лише у БЮТ.

Обласні організації партій здебільшого мають на увазі вузьку проблему фінансового забезпечення дітей-сиріт (хоча питання було зовсім про інше). Натомість у програмах партій можна знайти більш-менш адекватні натяки на справжні витоки проблеми.

Найпопулярнішою пропозицією є розвиток дитячих будинків сімейного типу. Її широко використовують й провладні політичні сили, й так звана «опозиція». Що не може не викликати запитань. Нещодавно прийняті масштабні **державні** програми розвитку таких дитячих будинків і реформування існуючої системи інтернатів. То опозиція погоджується з тим? А в чому тоді опозиційність? Не погоджується? Що саме пропонує змінити у змісті програм при збереженні їх загального спрямування? А провладні партії збираються в терміновому порядку поліпшувати власні розробки? Чи урочисто обіцяють все-ж таки впровадити те, що самі запропонували суспільству?

Дуже сильно кидається в око неадекватність планів політичних сил повноваженням тих органів влади, до яких вони висувалися. Суб'єкти виборів до Верховної Ради (законодавчої влади) жодним чином не кажуть про будь-які законодавчі ініціативи. Мова йде хіба що про розробку державних програм. Втім, в царині законодавства є що запропонувати. Прийнятий на початку 2002 року, загалом прогресивний Сімейний кодекс, ще потребує значної уваги законотворців. Лише за 2005 рік зміни в нього вносилися 7 разів! А для того, аби запровадили положення Сімейного кодексу,

що є критичними для вирішення проблеми соціального сирітства (рівність прав та обов'язків обох батьків, зобов'язання по утриманню дитини, поновлення батьківських прав після їх позбавлення, і т.і.) ще необхідно розробити та прийняти цілу низку нормативно-правових актів із механізмами застосування положень кодексу!

В той же час, суб'єкти виборів **до органів місцевого самоврядування** здебільшого орієнтуються на загальнодержавні питання та розраховують на міцну вертикаль влади.

5.3. Що треба змінити в системі охорони здоров'я?

У нашому дослідженні серед загальнонаціональних питань було питання про медицину, і звучало воно так:

«Як практично Ви збираєтеся забезпечити рівний доступ усіх громадян України до якісної медицини? Які практичні заходи Ви вважаєте за необхідне здійснити для подолання корупції в охороні здоров'я?»

Одразу слід зауважити, що це питання виявилось найважливішим для громадян, воно впевнено посіло перше місце в їх рейтингу по Україні загалом, а також у всіх регіонах крім Львівщини, Сумщини та Харківщини, де опустилося на друге місце і в Києві, посівши четверту позицію.

Натомість, партійні осередки не спромоглися спрогнозувати настрої та інтереси своїх виборців, таким чином, у їхньому рейтингуванні загальнонаціональних питань, питання медицини та охорони здоров'я зайняло аж шосту позицію загалом по Україні, і лише на Сумщині посіло перше місце, друге – на Миколаївщині та Одещині, та четверте – на Херсонщині та Харківщині.

Такий виразний розрив між інтересами громадян та пріоритетами партій кидає серйозний виклик як партіям, котрі пройшли до парламенту та формуватимуть уряд, і мали би відстоювати та задовольняти інтереси своїх виборців, так і всім активним громадянам, які розуміють, що задоволення своїх інтересів та забезпечення своїх прав їм доведеться, як завжди, добиватися, примушуючи своїх обранців виконувати роль найманих працівників на службі в народі – не більше і не менше.

Погляньмо, що обіцяли нам наші обранці у своїх передвиборних програмах. (Тут ми обмежимося аналізом тих партій та блоків, які пройшли до парламенту. Детальніший аналіз, який включає інших учасників виборів 2006 читайте на Сайті „Майдан“ - <http://maidan.org.ua/uv2006>)

Таблиця 5.3.1. Порівняння передвиборних програм¹

КПУ	4. ЯКІСНУ БЕЗОПЛАТНУ МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ КОЖНОМУ Цю проблему вирішуватимемо шляхом підвищення рівня фінансування системи охорони здоров'я, розвитку мережі медичних закладів, ефективного використання коштів соціального страхування, встановлення держзамовлення на продукцію вітчизняних фармацевтичних підприємств. Забезпечимо безоплатну якісну медичну допомогу, збільшимо розміри зарплати медпрацівників, оснастимо заклади охорони здоров'я сучасним обладнанням, установе жорсткий державний контроль за якістю і рівнем цін на ліки.
ПР	Захист сімейних цінностей: гарантії медичної допомоги, освіти для дітей, можливість довгострокового житлового кредитування.
НУ	Людам – ЗДОРОВ'Я та ЧИСТЕ ДОВКІЛЛЯ! Загальнодоступна якісна система охорони здоров'я стане реальністю. В Україні будуть не лише лікувати, а й попереджувати захворювання. Відновляться обов'язкові профілактичні огляди груп професійного ризику, молоді. Оплата праці лікаря буде гідною. Ми розвиватимемо систему сімейних лікарів, підвищимо якість підготовки кадрів. Ліки стануть доступними. Рекламу алкоголю, цигарок, лікарських препаратів буде обмежено. Захист довкілля, контроль якості води, продуктів, ліків будуть забезпечені від села до столиці.
БЮТ	Право на здоров'я не може залежати від стану гаманця чи посади. Це вирішиться запровадженням страхової медицини. Для малозабезпечених страховка має купуватися частково або повністю за державний кошт. Для працюючих таку страховку на рік буде купувати підприємство. Ми також виділимо чіткий перелік медичних послуг, які будуть всім без виключення надаватись безкоштовно.
СПУ	Ми – партія європейського соціалізму - пропонуємо суспільству конкретні програми розвитку економіки та соціальної сфери і, перш за все, агропромислового комплексу, промислового виробництва, науки і освіти, охорони здоров'я, дрібного та середнього підприємництва. 8. Освіту та медичне обслуговування за рахунок бюджету буде відновлено.

¹При порівнянні програм партій та блоків, що беруть участь у виборах-2006, були використані офіційні тексти, розміщені на сайті ЦВК

На жаль, проблему корупції в охороні здоров'я не було зачеплено в жодній із наведених програм – і не лише тих п'яти сил, які пройшли до парламенту, але й інших десяти, які було розглянуто в ході нашого проекту. (Слід зауважити, що розмов про корупцію як у медицині, так в освіті та в інших галузях всяко уникали всі політичні сили, включно із тими, які декларували себе опозиційними.)

Що ж стосується рівного доступу до якісної медицини, то лише дві з наших політичних сил – переможців виборів не спромоглися на ґрунтовні обіцянки: короткою згадкою про „гарантії медичної допомоги” обмежилася ПР, та СПУ заявила, що пропонує суспільству конкретні програми охорони здоров'я і обіцяє, що медич-

не обслуговування за рахунок бюджету буде відновлено.

Решта учасників виборів, програми яких ми аналізували, не обмежилися деклараціями, зокрема КПУ та НУ присвятили темі здоров'я окремі розділи своїх програм.

Саме вони, НУ та КПУ, визначили якісну систему охорони здоров'я як мету у своїх програмах.

Про загальнодоступність охорони здоров'я прямо згадала у своїй програмі НУ, а БЮТ висунув тезу про те, що право на медичне обслуговування не має залежати від майнового стану або посади.

Безоплатну (безкоштовну) медицину в явній формі в своїх програмах згадують:

- КПУ, яка присвятила безоплатній медицині окремий пункт програми і обіцяє забезпечити безоплатну якісну медичну допомогу;

- БЮТ, який обіцяє виділити чіткий перелік медичних послуг, які будуть всім без виключення надаватись безкоштовно.

Вони ж назвали джерела фінансування медичних послуг:

- БЮТ пропонує перехід до страхової медицини, де страховку для працівників буде купувати підприємство;

- КПУ обіцяє збільшити державне фінансування.

Доступність ліків згадується в програмах двох сил:

- КПУ обіцяє встановити державний контроль за рівнем цін на ліки та держзамовлення на продукцію вітчизняних фармацевтичних підприємств;

- НУ обіцяє, що ліки стануть доступними.

Обидві політичні сили згадують у своїх програмах проблему якості ліків.

Збільшити розміри оплати праці медиків прямо в програмі обіцяє тільки КПУ, а НУ обіцяє, що оплата праці лікаря буде гідною.

Профілактика захворювань. НУ збирається відновити обов'язкові профілактичні огляди груп професійного ризику, молоді, а також обіцяє обмежити рекламу алкоголю, цигарок та лікарських препаратів.

НУ також розвиватиме систему сімейних лікарів.

Це ті декларації, з яких партії та блоки розпочали свою передвиборну агітацію, і з якими пройшли до Верховної Ради. Погляньмо тепер, які відповіді на наше запитання про рівний доступ до якісної медицини та подолання корупції надали нам регіональні осередки партій та блоків.

Таблиця 5.3.2.

НУ	
Херсонська	НРУ: 1.Зробити охорону здоров'я якісною від ФАП до столиці. 2. При якій медичині від ФАП до столиці корупції не буде.
Харківська	Реформа системи фінансування. Запровадження сімейної медицини. Правова база охорони здоров'я.
Миколаївська	Страхова медицина, система сімейних лікарів. Невідкладна медична допомога – безкоштовно від міста до кожного села через відновлення ФАПів, забезпечення медпрацівників житлом.
Полтавська	Поетапний перехід за чітким графіком до страхової медицини з урахуванням світового досвіду. Підтримка сімейної медицини. Оцінка якості відповідно до рівня профілактики.
БЮТ	
Херсонська	Диференційований підхід, згідно доходів пацієнта.
Сумська	Вдосконалити законодавчу систему. Сприяти оснащенню новим обладнанням.
Одеська	Медицинское страхование
КПУ	
Миколаївська	Горком: Государственное финансирование медицины, оплате подлежат лишь косметические операции, консультации высококвалифицированных специалистов Обком: За рахунок розвитку комунальних закладів охорони здоров'я та фінансування за рахунок соціального страхування та держбюджету
Полтавська	Вернуться к уже опробованному способу, который был в СССР, это был передовой опыт в мире.
Сумська	1. Достатнім фінансуванням. 2. Прозорість медичного обслуговування. Лікар повинен довести до хворого, яка у нього хвороба і що потрібно для лікування. 3. Системне обстеження населення. 4. Створення повного забезпечення фармацевтичної галузі фінансуванням. Контроль за якістю ліків зі сторони МОЗ.
ПР	
Полтавська	Соціальна медицина. Страхова медицина. Адресні льоти.
Донецька	Введение дифференцированно-платной медицины.

Мусимо відзначити дивну тенденцію регіональних осередків СПУ, жоден із яких не вважав за потрібне дати відповідь на наше питання про медицину. Осередки інших сил, які пройшли до парламенту, надали нам відповіді, однак їх навряд чи можна назвати ґрунтовними.

Бачимо, що єдиною виразною тенденцією є розмови про медич-

не страхування, однак нема ознак ані спільного підходу, ані аналізу та розуміння переваг і недоліків різних підходів до системи страхової медицини. Тобто є усвідомлення, що систему медицини потрібно реформувати, але нема виразного бачення, як саме це робити, і, що важливо, яким має бути фінансування – державним, приватним, чи змішаним. Без уточнення питання фінансування розмови про страхову медицину не мають сенсу, адже залежно від джерела фінансування, йтиметься про абсолютно різні моделі страхування.

Аналогічно, із питанням диференційовано-платної медицини, складається враження, що різні політичні сили вкладають в цей термін цілком різний зміст, який явно демонструє контрверсію між якістю та доступністю медицини. Лише осередки КПУ наполягають на повному бюджетному фінансуванні (отже, безкоштовності для громадян) необхідного медичного обслуговування, решта три сили відмовляються від гасла „безкоштовна медицина для всіх“, очевидно, вважаючи, що „Болівар не винесе двох“. Тобто що медичного забезпечення, яке було б і дійсно якісним, і однаково доступним для всіх наш бюджет просто не „потягне“. Тут виникає питання, чи нашим майбутнім законодавцям йдеться про те, щоб „багаті“ могли купити собі якіснішу медицину (а „бідні“ хай користуються доступною), чи про те, щоб „бідні“ мали такий самий доступ до якісної медицини, як „багаті“ і користувалися нею власне за рахунок „багатих“ (або, як це було озвучено в передвиборній програмі „НЕ ТАК!": „забезпечений платить за бідного, здоровий – за хворого.“)

Хочемо звернути увагу, що лише осередок КПУ (Сумщина) наголошує на прозорості медичного обслуговування, тобто на зміщенні усталеного серед лікарів поняття „я лікую, ти мовчи“, або „не вчи мене, як тебе лікувати“. Власне увага і повага до пацієнта, та визнання за пацієнтом права знати, що з ним відбувається, і чому йому пропонується саме такий комплекс лікувальних заходів, визначає один із ключових аспектів якісної медицини.

Зате НУ послідовно пропагує розвиток інституту сімейної медицини. Можливо, саме такий підхід міг би повернути базовому медичному забезпеченню людське обличчя, а отже, зробити його якіснішим.

Разом з тим, регіональні осередки як КПУ, так і НУ зовсім забули, що у передвиборчих програмах їхніх сил писалося про збільшення заробітної плати для працівників охорони здоров'я. Традиційно саме фактор низького рівня оплати праці вважається винуватцем як що не всіх, то принаймні великої частини гріхів нашої медицини.

Можемо підсумувати, що тільки знаходження консенсусу про ба-

ланс між якістю та доступністю медицини дозволить майбутньому складові Верховної Ради прийняти ефективні законодавчі рішення, що уможливають початок реальних реформ в сфері охорони здоров'я.

Скільки гасел би не було виголошено, скільки хороших і правильних законів би не було прийнято, скільки рішень би не було втілено через виконавчу владу, реально забезпечити рівний доступ до якісної медицини для всіх громадян неможливо без подолання корупції в сфері охорони здоров'я. Допоки існує корупція в медичній галузі, доти існуватимуть рівні і рівніші пацієнти, доти розбазарюватимуться і розкрадатимуться кошти, доти некомпетентні лікарі отримуватимуть посади, а сумнівної якості фармацевтичні препарати отримуватимуть ліцензії, заповнюватимуть аптеки та нав'язуватимуться громадянам, і т.д. На жаль, бачимо, що жоден регіональний осередок партій, які пройшли до парламенту, не спромігся запропонувати рецепт для подолання корупції в системі охорони здоров'я. Окремі відповіді на запитання про корупцію були лише від осередків партій, які не пройшли до парламенту.

Так, УНБКП на Донеччині запропонував *„корупціонерів позбавити права займатись лікарською практикою і притягувати до суду.“* Блок Олійника-Сироти на Харківщині згадав про *„контроль за лікуванням; очищення медицини від лікарів-хабарників.“* НДП на Полтавщині запропонував *„підвищення відповідальності за лікарські помилки, недбалість та безвідповідальність медичних робітників.“*

Залишається сподіватися:

- що непарламентські партії не припинять своєї активності і продовжуватимуть працювати в інтересах своїх минулих та майбутніх виборців,

- що у народних обранців вистачить політичної волі визнати, що саме корупція є величезною перешкодою на шляху забезпечення якісної і разом з тим доступної для всіх медицини,

- що виконавча влада послідовно втілюватиме механізми боротьби з корупцією, реформування та розбудову медичної галузі,

- що громадяни матимуть силу і натхнення вимагати та добиватися забезпечення своїх прав, задоволення своїх потреб та здійснення своїх інтересів.

5.4. Правосуддя – для всіх?

Досліджуючи, у рамках проекту ставлення виборців та учасників виборчої кампанії-2006 до суспільних проблем, та відшуковуючи у передвиборчих програмах політичних сил і відповідях їхніх регіональних осередків ознаки конструктивного підходу до вирішення

таких проблем, ми не могли оминати питання рівного доступу до правосуддя.

Відтак, проведене анкетування засвідчило, що питання правосуддя і громадяни, і опитані політичні сили синхронно ставлять на мало почесне дев'яте місце у переліку пріоритетів. Найбільше переймаються проблемами Феміди мешканці Миколаєва, Харкова, Кременчука та Києва, найменше – львів'яни та херсонці.

З'ясовуючи ставлення учасників перегонів-2006 до проблем правосуддя, ми шукали у передвиборчих програмах і запитували у регіональних осередків відповідь на наступне: **“Які першочергові кроки Ви пропонуєте зробити для створення механізму забезпечення рівного доступу громадян України до правосуддя? Які практичні заходи Ви вважаєте за необхідне здійснити для подолання корупції у судовій системі?”**

Відповідні тези з передвиборчих програм політичних сил “(1)” та відповіді їхніх “представників на місцях” “(2)” подаємо нижче.

КПУ.

«Тільки народна влада знищить корупцію в державному апараті, в судових органах, забезпечить створення ефективного народного контролю за діяльністю владних структур» (1).

«Сокращение сроков полномочий до 5 лет и выборность на конкурсной основе» (2).

«Необходимо вернуться к избранию судей всех уровней. Судья должен чувствовать ответственность перед избирателями» (2).

ПР.

«Здійснити судову реформу та забезпечити незалежність правосуддя»(1).

«Голови судів не повинні призначатись Президентом. Незалежна правова процедура» (2).

Блок Вітренко.

«Ми запропонуємо зміни до Конституції ... для запезпечення ліквідації недоторканності депутатів, президентів і суддів; обираємості суддів» (1)

«Кучмизм уничтожил всякие зачатки независимой судебной системы на Украине, сделал название «Печерский суд» нарицательным, а решение Верховного Суда о назначении третьего тура выборов стало образцом не правового решения. Первыми шагами по созданию настоящего правосудия могли бы стать избираемость судей и лишение их статуса неприкосновенности» (2).

«Зняти недоторканість. Виборність суддів на 5 років» (2).

НУ

«Судам – чесність. З 2006 року будуть здійснені дієві кроки з реформування судової влади. Правосуддя стане доступним. Корупція в суддівському корпусі буде жорстко припинена, а довіра людей до судів – відновлена. В Україні буде суд присяжних. Буде наведено лад у системі та структурі судів, визначено їх юрисдикцію з огляду на потреби людей. Судді будуть незалежними від чиновників. Призначення суддів стане демократичним і прозорим, розпочнеться поступовий перехід до їх виборності. Праця суддів буде гідно оцінена. Суди отримають належні умови для праці, придатні для судочинства приміщення. Малозабезпечені отримуватимуть безоплатну правову допомогу» (1).

«Ревізія кадрового потенціалу суддів. Аналіз аргументованості прийнятих рішень та їх апеляційних оскаржень. Відкритість судових засідань та доступ до них журналістів» (2).

Блок Литвина

«У числі першочергових завдань – комплексне реформування судової та правоохоронної систем, забезпечення компетентності у керівництві силовими відомствами та дієвого громадського контролю за їхньою діяльністю» (1).

БЮТ

«Справжнє правосуддя.

Ми виведемо суд з-під політичних, адміністративних, корупційних впливів. Зробимо суд фінансово незалежним від виконавчої влади. Люди безпосередньо обиратимуть суддів. Створимо незалежні від будь-якої гілки влади дисциплінарні комісії, які накладатимуть стягнення на суддів, визнаних винуватими у винесенні протиправних рішень. Адвокати матимуть право звертатись до дисциплінарних комісій. Ми скасуємо судові мито для громадян та зробимо дієвим інститут надання безкоштовних адвокатських послуг для тих, хто їх потребує» (1).

«Надання безкоштовних юридичних (адвокатських) послуг населенню (фінансованих з бюджету). Докорінна зміна (законодавча) судової системи» (2).

«Скасувати в Україні оплату за судові розгляди справ. Суддів обов'язково обирати, в тому числі і громадянами, створити механізм відкликання суддів» (2).

СПУ

«Правоохоронні органи та суди будуть реформовані. Їхня діяльність забезпечуватиме права та свободи громадян, інтереси суспільства» (1).

«Позбутися пожиттєвого призначення суддів, повернутися до їх виборності. Реформа судової системи, наближення її до європейської» (2).

«Не Так!»

«Реформування системи влади задля розвитку представницької демократії, проведення усвідомленої за конституційною реформою реформи судової влади, реальна незалежність судів, перехід до виборності суддів»(1).

«Гарантувати незалежність суддів. Судова реформа» (2).

УНБКП

«Правосуддя – справедливе, незалежне, кваліфіковане.

Буде проведена судова реформа, забезпечена відповідальність суддів за винесені рішення. Суд буде справедливий, а всі порушники закону – покарані та нести відповідальність»(1).

«Запровадження інституту суду присяжних» (2).

«Провести судову реформу. Судді повинні нести відповідальність за винесені рішення. Судді повинні обиратися народом. Суд повинен бути суворим і справедливим як до рядового порушника, так і до високого посадовця»(2).

«Зробити суди реально незалежними» (2).

«По перше я вважаю, що потрібно відмінити по життєве суддівство. Це тільки розбещує суддів. По друге – необхідно внести зміни у Конституцію що до недоторканості суддів. Необхідно внести зміни у ст.113 ЗУ «Про статус суддів», які б дозволили правоохоронним органам боротися з корупцією у судовій системі» (2).

«Віче»

«Судова реформа стала життєво важливою і для громадян, і для корпорацій. Усі інші зміни не мають сенсу, якщо в судах не пануватимуть законність і порядок. Зміни процесуального законодавства, системи виконання рішень, матеріально-технічного забезпечення судової системи, атестація суддів та посилення контролю за їх професійністю – коротко зміст судової реформи»(1).

«Самостійність вирішувати фінансове та матеріально-технічне забезпечення суддів та судів. Контроль на професійною природністю суддів. Проведення одночасного декларування майдан та доходів суддів» (2).

ПОРА-ПРП

«Судова влада має будуватися на принципах справедливості та прозорості судових процедур, професіоналізмі, незалежності та неупередженості суддів, прогнозованості та відкритості судових рішень, ефективності судового захисту. Має бути створений єдиний

загальнодержавний публічний реєстр судових рішень та забезпечений вільний доступ до нього усіх громадян. Ми підготували законопроекти щодо судово-правової реформи»(1).

«Ліквідувати залежність суддів від виконавчої влади. Жорсткий професійний контроль»(2).

«Адміністративна і фінансова незалежність суддів від місцевої бюрократії і комерційних структур. Створення окружних кримінальних судів з інститутом суду присяжних. Розгляд судових суперечок по господарських справах в першій інстанції винятковий по місцю реєстрації суб'єкта господарювання, навкруги прав і обов'язків якого існує суперечка. Обов'язкова подача Вищою Радою юстиції до Верховної Ради України пропозиції про припинення повноважень судді і порушення кримінальної справи у разі встановлення фактів порушення ним норм процесуального права. Введення інституту виборних світових суддів. Гарантування виконання рішень. Закріплення принципу безперервності судових процесів в кримінальних справах і встановлення розумних термінів розгляду справ, що вважають на суд обов'язок вирішити справа без невиправданих зволікань. Вільний доступ громадськості до судових засідань і рішень суду, який може бути обмежений законом і лише зі справедливою метою. Створення єдиного загальнодержавного публічного ресурсу рішень судів і забезпечення вільного доступу до нього всіх фізичних і юридичних осіб. Створення умов для розвитку альтернативних (позасудових) способів рішення правових суперечок» (2).

НДП

«Суди, які належно фінансуються, працюють чесно і оперативно. Судді несуть реальну відповідальність перед суспільством за неправосудні рішення. Суспільство очікує на здійснення судової реформи»(1).

«Ввести прозорість витрат працівників суду (декларування витрат і їх контроль)» (2).

«Проведення судової реформи. Підвищення відповідальності судей. Судді всіх рівнів повинні обиратись прямими виборами відповідною громадою! Регулювання проблеми – на законодавчому рівні» (2).

Таким чином, аналізуючи вищенаведене, слід констатувати:

1. Особливих контроверсій між партійними програми та відповідями місцевих осередків не помічено. На жаль, не помічено і конкретики щодо розроблених законопроектів, чіткого висловлення поглядів на структуру судів.

2. Ознаки системного підходу у ставленні до судової реформи, віднайдені лише у НУ, БЮТ, «Віче», ПРП-ПОРА. Остання – єдина політична сила, котра згадує про наявність розроблених законопроектів. Як відомо, в парламенті її не буде.

3. Як зазначалося вище, виборці і учасники перегонів назагал виявили однаковість у рейтингуванні питання правосуддя серед пріоритетів, особливої важливості не надавши. З чотирьох політичних сил, котрі дали підстави думати про себе як про можливих ініціаторів і прихильників комплексної глибокої судової реформи, до парламенту потрапили тільки дві, причому навряд чи їхні тези щодо "судових" питань щось додали до рейтингу чи щось від нього відняли.

На жаль, "громадянський рейтинг" проблеми правосуддя засвідчує, насамперед, глибоко вкорінену зневіру українців в ефективність і справедливість вітчизняного судочинства і небезпідставні сумніви щодо можливості успішного захисту своїх прав у суді. Своєю чергою, учасники "електорального тендеру", навіть якщо вони і мають системне і прогресивне бачення проблеми і шляхів її розв'язання, не схотіли чи не змогли донести до виборця виняткову, засадничу важливість питання.

Ризикнемо стверджувати, що політична сила, котра в основу своєї кампанії поклала би практичний і реальний досвід ефективного судового захисту прав громадян зусиллями своїх представників чи прихильників, зуміла б переконливо пояснити важливість забезпечення "справедливості для всіх", запропонувавши продуманий і знов-таки, популярно викладений механізм досягнення цього, не мала б проблем з результатами виборів. А Україна – з такою політичною силою.

4. З огляду на це та склад новообраного парламенту навряд чи є підстави очікувати швидкого знаходження спільного знаменника, достатнього для системного реформування судової системи і дотичних питань. Комплексна судова реформа навряд чи стане можливою найближчим часом, а окремі зміни законодавства стосуватимуться насамперед покращення фінансового стану судів, що, втім, саме по собі може стати важливим кроком на шляху до незалежного правосуддя. Запровадження виборності суддів залежатиме від нез'ясованої волі ПР і готовності НУ до не надто «поступового переходу» до виборності.

Підсумовуючи, відмітимо так:

Доволі легковажне ставлення до проблем правосуддя та/чи поверхневі уявлення про них як переважної кількості учасників ви-

борчих перегонів, так і переможців виборів, надто – у поєднанні з відсутністю особливої цікавості з боку громадян, становить пряму загрозу для підвалин (чи то збудованих чи то проєктованих) України як правової держави, а відтак – для існування вільного суспільства.

Єдиний шанс на покращення ситуації – докладання великих зусиль до вирішення цієї проблеми громадянськими активістами, відповідними громадськими (зокрема – правозахисними) організаціями – у взаємодії з “не втраченими” безнадійно політичними силами і окремими політиками. Альтернативи не існує. Політикам, які проблеми не розуміють, не вважають її надважливою або ж з тих чи інших причин не хочуть її вирішувати, на наш погляд, просто не місце у політиці. Або місце – не у політиці.

5.5. Концепції прозорості та відкритості влади

Аналізуючи проблематику прозорості та відкритості влади, ми чітко розуміли що *прозорість та відкритість влади за нинішніх умов її формування не буде вищою за готовність до діалогу з суспільством у передвиборчий період тих політичних сил, що ту владу на цих виборах отримали.*

Опитування показало, що проблематику прозорості та відкритості влади політики вважають однією з пріоритетних (Таблиця №5.5.1). Практично всі вони зійшлись на думці, що рівень урахування думки громадян при ухваленні рішень щодо економічного, соціального та культурного розвитку їхнього регіону, стан поінформованості громадян про використання землі та майна, що перебувають у комунальній власності є низьким, або недостатнім, і запропонували свої концепції та підходи щодо виправлення становища на краще.

Таблиця № 5.5.1.

Питання анкети	Рейтинг питання		
		Громадяни ⁴	Партії ⁵
1. «Чи вважаєте Ви достатнім рівень урахування думки громадян при ухваленні рішень щодо економічного, соціального та культурного розвитку Вашого регіону? Якщо ні, то що мають зробити органи місцевого самоврядування для підвищення цього рівня?»	Донецька	5	2
	Луганська	12	5
	Львівська	9	2
	Миколаївська	7	4
	Одеська	10	9
	Полтавська	8	6
	Сумська	9	1
	Харківська	9	4
	Херсонська	10	3
	(39 відповідей)	Середнє	9

2. «Чи вважаєте Ви достатнім рівень поінформованості громадян про використання землі та майна, що перебувають у комунальній власності? Якщо ні, то що конкретно мають зробити органи місцевого самоврядування для підвищення того рівня?»	Громадяни	Партії	
	Донецька	10	5
	Луганська	11	9
	Львівська	11	3
	Миколаївська	8	6
	Одеська	9	2
	Полтавська	9	2
	Сумська	12	4
Харківська	6	7	
Херсонська	9	4	
(38 відповідей)	Середнє	10	4
3. «Які заходи Ви пропонуєте для забезпечення прозорості процесу ухвалення рішень про землевідвід, забудову, благоустрій територій, використання майна, що належать місцевим територіальним громадам?»	Громадяни	Партії	
	Донецька	7	4
	Луганська	7	6
	Львівська	2	6
	Миколаївська	1	8
	Одеська	7	5
	Полтавська	7	7
	Сумська	4	5
	Харківська	7	5
Херсонська	7	9	
(29 відповідей)	Середнє	4	6
4. «Які питання та проблеми життя територіальних громад потрібно обов'язково виносити на місцеві референдуми?»	Громадяни	Партії	
	Донецька	11	11
	Луганська	10	10
	Львівська	10	7
	Миколаївська	12	7
	Одеська	11	7
	Полтавська	12	11
	Сумська	5	7
	Харківська	12	11
Херсонська	12	11	
(16 відповідей)	Середнє	11	10
5. «Чи вважаєте за потрібне забезпечення прозорості функціонування органів державної влади? Якщо так, то які конкретні кроки ви пропонуєте для цього зробити?»	Громадяни	Партії	
	Донецька	8	1
	Луганська	8	4
	Львівська	4	5
	Миколаївська	6	9
	Одеська	6	5
	Полтавська	5	3
	Сумська	9	6
	Харківська	9	11
Херсонська	5	6	
(31 відповідь)	Середнє	7	5

¹ «1» - Середнє значення рейтингу питання анкети за результатами опитування регіональних осередків політичних партій та виборчих блоків

² Питання регіональної анкети

Загалом на питання регіональної анкети, що присвячені проблематиці прозорості та відкритості влади, ми отримали 122 відповіді, а на питання загальнонаціональної анкети - 31 від 78

регіональних осередків політичних партій та штабів виборчих блоків.

Бачення політичних сил відображено у таблиці №5.5.2.

Таблиця №5.5.2.

Механізм	Регіональні осередки політичних сил, що пропонують цей механізм		
1. Громадянські обговорення та слухання, в тому числі із залученням фахівців	Блок Вітренко	2	Донецька, Миколаївська
	НУ	3	Львівська, Миколаївська, Херсонська
	БЮТ	4	Миколаївська, Полтавська, Харківська, Херсонська
	ПОРА-ПРП	2	Харківська, Херсонська
	КПУ	1	Херсонська
	"НЕ ТАКІ!"	1	Харківська
	"Віче"	2	Миколаївська, Херсонська
	ПЗУ	1	Харківська
	ПР	1	Донецька
	СПУ	1	Донецька
	УНБКП	4	Донецька, Львівська, Миколаївська, Харківська
	Всього:	22	
	2. Публічність ухвалення рішень, висвітлення перебігу ухвалення та ухвалених рішень у ЗМІ та Інтернеті, видання офіційних бюлетенів, участь членів територіальної громади у засіданнях органів, що ухвалюють рішення та готують проекти рішень	Блок Вітренко	1
НДП		2	Донецька, Херсонська
НУ		2	Полтавська, Одеська
БЮТ		1	Миколаївська
ПОРА-ПРП		1	Харківська
КПУ		1	Миколаївська
"НЕ ТАКІ!"		1	Харківська
ПР		1	Полтавська
ППСУ		2	Одеська, Харківська
СПУ		1	Донецька
УНБКП		3	Львівська, Луганська, Харківська
Всього:	16		
3. Консультативні опитування, місцеві референдуми	Блок Вітренко	1	Миколаївська
	НУ	2	Львівська, Миколаївська
	БЮТ	1	Миколаївська
	КПУ	2	Миколаївська, Сумська
	"НЕ ТАКІ!"	1	Харківська
	"Віче"	1	Харківська
	ПЗУ	1	Харківська
	ППСУ	2	Харківська, Херсонська
	СПУ	2	Миколаївська, Харківська
	УНБКП	1	Миколаївська
Всього:	14		
4. Вільний доступ до інформації та періодичне інформування членів територіальних громад про використання землі, майна, коштів, звітування	Блок Вітренко	1	Херсонська
	НДП	2	Донецька, Полтавська
	НУ	2	Львівська, Херсонська
	ПОРА-ПРП	1	Харківська
	КПУ	2	Миколаївська, Сумська
	Блок Литвина	1	Донецька
	ПР	1	Донецька
	СПУ	1	Львівська
	УНБКП	2	Миколаївська, Харківська
Всього:	13		

5. Не бутафорські, але справжні, діючі громадські ради (дорадчо-консультативні органи)	Блок Вітренко	1	Полтавська
	НДП	1	Донецька
	НУ	1	Миколаївська
	ПОРА-ПРП	3	Полтавська, Харківська, Херсонська
	СПУ	1	Харківська
	УНБКП	3	Луганська, Львівська, Полтавська
Всього:	10		
6. Громадський контроль, народний та партійний контроль, надання громадам функцій контролю за органами місцевого самоврядування	Блок НДП	1	Донецька
	ПОРА-ПРП	3	Луганська, Полтавська, Харківська
	КПУ	1	Миколаївська
	"Віче"	1	Харківська
	ПЗУ	1	Херсонська
	ППСУ	1	Харківська
	ПР	1	Полтавська
	СПУ	1	Донецька
	Всього:	10	
	7. Моніторинг, аналіз та вивчення громадської думки	НУ	1
БЮТ		1	Херсонська
КПУ		1	Донецька
ПЗУ		1	Харківська
СПУ		1	Харківська
Всього:		5	
8. Реформа органів місцевого самоврядування	НУ	2	Миколаївська, Харківська
	ПЗУ	1	Херсонська
	УНБКП	1	Львівська
	Всього:	4	
9. Впровадження інститутів громадянського суспільства	НУ	1	Миколаївська
	Блок Литвина	1	Львівська
	"НЕ ТАКІ!"	1	Херсонська
Всього:	3		
10. Впровадження системи електронного урядування	Блок Олійника-Сироти	1	Херсонська
	"НЕ ТАКІ!"	1	Харківська
	Всього:	2	

Як бачимо, серед політиків найбільше прихильників мають **громадські обговорення**, слухання, в тому числі із залученням до них фахівців.

На другому місці – широке **інформування громадян** органами державної влади та місцевого самоврядування про **перебіг ухвалення та прийняті рішення**.

Третє місце посіли **консультативні опитування та місцеві референдуми**. Однак, як бачимо з Таблиці №5.5.1, регіональні політики дали низький пріоритет місцевим референдумам. «*Референдуми, мабуть, зараз не потрібні.*», - кажуть львівські соціалісти. Солі-

дарні з ними й опитані нами громадяни. А дарма! Адже місцеві референдуми можуть стати потужним інструментом суспільного контролю над владою, реального народовладдя. Особливо в умовах формування органів місцевого самоврядування на партійній основі.

На четвертому місці **інформування громадян про діяльність органів влади та місцевого самоврядування**, налагодження системи звітування депутатів та чиновників перед громадою.

Таким чином, політики пропонують суспільству таку модель комунікації:

1. обговорення проектів рішень;
2. інформування про перебіг ухвалення, мотиви ухвалення та самі рішення;
3. регулярне звітування про виконання ухвалених рішень.

Назагал така послідовність є обґрунтованою. Та на нашу думку, вивчення настроїв, громадської думки, в контексті суспільних проблем, має не тільки передувати обговоренню проектів майбутніх дій влади, але бути основою тих проектів. Однак концепція моніторингу, аналізу та вивчення громадської думки набрала напрочуд мало прихильників. Схоже, що бажання знати суспільну думку приходять до політиків лише перед виборами, і полишає їх відразу по закінченні виборів. Хоча саме моніторинг та аналіз громадської думки, динаміки її зміни є природним способом поведінки демократичної влади і надійним підґрунтям для суспільного діалогу. **Ми вважаємо, що моніторинг громадської думки має стати постійним напрямком роботи органів місцевої державної влади та органів місцевого самоврядування, а його результати — регулярно висвітлюватися у місцевих ЗМІ.** Наразі ми констатуємо, що такої практики в Україні нема.

Громадські ради та суспільний (народний, партійний) контроль над владою отримали однакову кількість прихильників. Себто, кількість тих, хто вважає за розумне добре подумати перед тим, як щось робити, дорівнює кількості тих, хто вважає контроль над владою найліпшою запорукою її прозорості. Громадські (за іншими пропозиціями, - громадсько-політичні) ради, потенційно, можуть стати дієвим механізмом впливу громад на ті рішення, що їх ухвалюють органи державної влади та місцевого самоврядування. Однак, на цей час громадські ради (колегії) є лише тільки дорадчо-консультативними органами. Себто їхні висновки та пропозиції відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування приймаються лише до відома. Практика ж зараз є такою,

що органи місцевого самоврядування доволі часто ухвалюють рішення, що не відповідають інтересам громад, а громади не мають надійної можливості відстояти свої інтереси з огляду на не реформовану судову систему. З іншого боку, громадські ради не можуть замінити собою відповідні легітимні органи місцевого самоврядування. **На нашу думку, принципи взаємодії громадських рад та органів державної влади та місцевого самоврядування мають бути унормовані законодавчо.**

Останні три місця посідають **реформа органів місцевого самоврядування, впровадження інститутів громадянського суспільства та впровадження системи електронного врядування.** З огляду на технічні труднощі, впровадження системи електронного врядування є зараз в Україні не на часі, хоча прагнення того варте усілякої підтримки. Впровадження інститутів громадянського суспільства є річ доволі абстрактна, і, як на нашу думку, є не стільки завданням політиків, але «третього сектору». А от реформа органів місцевого самоврядування назріла давно, і політикам про те дуже добре відомо. Однак, у відповідях політиків на питання анкет ця проблематика не знайшла достойного відзеркалення. А тим часом ця реформа має надати територіальним громадам реальні важелі впливу на органи місцевого самоврядування. В іншому випадкові вона буде лише модерною обгорткою для теперішньої посттоталітарної системи.

Запропоновані політиками концепції прозорості та відкритості влади, на нашу думку, є недостатніми, бо не надають територіальним громадам та суспільству в цілому достатньо потужних та надійних інструментів для контролю над владою. Ці концепції не містять в собі відповідей на питання «Яким чином буде забезпечуватися урахування громадської думки при ухваленні рішень органами державної влади та місцевого самоврядування?», «Яким чином суспільство може реально контролювати владу у проміжках між виборами?».

5.6. Коротко про відповіді політичних сил на інші пріоритетні для громадян питання.

Найбільш популярними методами **боротьби із злочинністю на місцях** політики вважають створення муніципальної міліції та організацію дозвілля підлітків та молоді.

Більшість парламентських та позапарламентських партій не виступають за скасування недоторканності депутатів Верховної Ради.

Найбільш поширеною **екологічною проблемою** в усіх регіонах є утилізація побутових та промислових відходів.

Найбільш **популярною галуззю економіки**, яку вважають за пріоритет для державної підтримки та стимулювання як в регіональній, так і в загальнонаціональній анкетах, є сільське господарство.

Єдиною виразною точкою концентрації у питанні **доступності освіти** є фінансова площина. Найпопулярнішим способом **зменшення корупції в освіті** політики вважають покращення матеріального становища освітян.

Основним **джерелом податків** вважається не громадянин, що працює, виробляє та заробляє, а «бізнес», «галузь», «регіон». Регіональні осередки кількох парламентських партій (КПУ, СПУ та БЮТ) декларували намір ввести **прогресивний податок з доходів громадян** (що не декларується в їхніх програмах).

Домінуючої думки про шляхи **пенсійної реформи** не спостерігається. Єдиним спільним знаменником в політичних сил є намір підвищити пенсії.

Основними механізмами **подолання злочинності та корупції** в МВС та органах прокуратури політики вважають підвищення фінансування міліції та підвищення відповідальності працівників правоохоронних органів.

6. Підсумки. Суспільні інтереси та їх реалізація на виборах 2006 року

В результаті проведеного дослідження нами зафіксоване суттєве неспівпадіння пріоритетів виборців та політиків. Найбільше **переоціненими** політиками відносно електоральних очікувань виявились

на регіональному рівні:

1. суспільна думка та її урахування органами влади;
2. використання комунального майна;
3. місцева економіка (пріоритетні шляхи розвитку регіону).

на загальнонаціональному рівні:

1. скасування депутатської недоторканності;
2. економіка (які галузі потребують державної підтримки);
3. імідж України в світі;
4. національна безпека.

Водночас опитані нами політики недооцінили наступні проблеми:

1. соціальне сирітство;
2. злочинність;
3. пенсійну реформу;
4. податкову реформу;
5. доступність якісної медицини.

Проте, з низки актуальних питань **пріоритети політиків практично співпали з електоральними очікуваннями громадян:**

1. реформа ЖКГ;
2. забезпеченість житлом;
3. прозорість влади;
4. доступність освіти;
5. місцеві референдуми;
6. судова реформа.

Цікава колізія відбулась з екологічними проблемами. Попри виявлений нами значний інтерес до них з боку громадян, жодна з трьох партій, що позиціонували себе як екологічні, не пройшла до Верховної Ради. Натомість, в деяких регіонах, наприклад, на Миколаївщині, де екологічні проблеми є в центрі суспільної уваги (див. п.4.3), ПЗУ пройшла в місцеві ради.

Інтерпретація низького інтересу громадян до певної проблеми може потребувати додаткового аналізу, а в певних випадках — окремого дослідження їхньої мотивації. Адже крім, власне, неактуальності питання, це може означати відсутність сподівань громадян на те, що політичні партії здатні вирішити певну проблему. Або впевненість, що проблема може бути вирішена без участі влади. Наприклад, низький інтерес львів'ян до іміджу України в світі може пояснюватись тим, що вони успішно вирішують цю проблему для себе особисто. Або ті, кого ця проблема цікавить найбільше, на час проведення опитування перебували за кордоном. Інший приклад — низький інтерес до локальних референдумів. Він може пояснюватись відсутністю конкретних пропозицій щодо механізму їх проведення, або ж відсутністю практики, а також чіткого визначення меж спільноти, серед якої проводиться референдум.

Результати наших досліджень свідчать про відсутність прямої залежності успіху на виборах тієї чи іншої політичної сили від її

здатності та готовності підтримувати на належному рівні діалог з суспільством (див. п.2).

Акцентування певними політичними силами проблем, що дуже мало обходять більшість громадян (примирення “синих” з “помаранчевими”, тощо) негативно позначились на їх електоральних результатах. Наприклад, загострена самими депутатами Верховної Ради минулого скликання проблема депутатської недоторканності, як показало наше дослідження, не так вже сильно непокоїла громадян, а дві партії, що найбільше акцентували на ній увагу в передвиборчій агітації (блоки Вітренко, Костенко і Плюща) не пройшли в Парламент. **Вибори 2006 виграли ті політики, які зуміли в зрозумілій для виборця спосіб говорити про важливі проблеми.**

Наше дослідження ще раз довело *спекулятивний характер поділу України на Схід і Захід*. На макрорівні ми пропонуємо розрізняти як мінімум чотири регіони, з можливим окремим вирішенням міста Київ. Разом з тим, і в межах одного регіону, як правило, відстежуються серйозні розбіжності у пріоритетах. Натомість, найближче співпадіння серед міст, де проводилось опитування, виявились між Луганськом і Львовом. Це свідчить про їх належність до однієї країни значно переконливіше за будь яке гасло. Найтиповішим серед охоплених опитуванням виявились Кременчук (див. п.4.2.) та Херсонська область (див. п.4.1), де відповіді громадян на наші анкети були найближчими до середніх по виборці, а результати виборів до Верховної Ради – найближчими до загальнодержавних оголошених ЦВК.

На виборах відбувся дрейф „політичного центру України” дещо на схід та південь. З’явилися цілі регіони (на Херсонщині, Полтавщині та Сумщині), які за електоральними вподобаннями можуть слугувати своєрідною „моделлю” України.

В усіх регіонах, де проводився проект, крім міста Києва, відсутнє регулярне оприлюднення результатів соціологічних досліджень по місцевих проблемах. В результаті – країна не знає себе на мікрорівні. Дослідження громадських пріоритетів, якщо і ведеться, то не оприлюднюється. Нам лишається пожалкувати, що усвідомлення політиками та посадовцями актуальних для громадян проблем відбувається не системно. А також наголосити на тому, що **успішність керівництва на державному і місцевому рівні значною мірою пов’язана з налагодженням ефективного діалогу між політиками, посадовцями та громадянами**, чиї інтереси вони представляють, чи мають представляти.

Соціологічні дослідження використовуються політичними партіями переважно для констатації фактів стосовно громадської думки або маніпуляцій нею. В першу чергу увага приділяється визначенню рейтингів партій та окремих політиків. Попри певну практичну цінність, це становить лише малозначну частину від можливостей сучасної соціологічної науки. Поодинокі поки що винятки лише підтверджують нашу думку.

Комплексні проекти з залученням фахівців суміжних дисциплін дають змогу вчасно відстежувати актуальні тенденції розвитку суспільства і адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в ньому.

7. Додатки

7.1. Питання, які ставилися політикам

7.1.1. Регіональна анкета

Суспільна думка. Чи вважаєте Ви достатнім рівень урахування думки громадян при ухваленні рішень щодо економічного, соціального та культурного розвитку Вашого регіону? Якщо ні, то що мають зробити органи місцевого самоврядування для підвищення цього рівня?

ЖКГ. Чи потребує реформування житлово-комунальне господарство Вашого регіону? Якщо так, то яку модель Ви вважаєте оптимальною і які кроки Ви пропонуєте здійснити в першу чергу?

Комунальне майно. Чи вважаєте Ви достатнім рівень поінформованості громадян про використання землі та майна, що перебувають у комунальній власності? Якщо ні, то що конкретно мають зробити органи місцевого самоврядування для підвищення того рівня?

Економіка. Назвіть пріоритетні шляхи економічного розвитку вашого регіону. Що мають зробити органи місцевого самоврядування для економічного зростання Вашого регіону?

Прозорість влади. Які заходи Ви пропонуєте для забезпечення прозорості процесу ухвалення рішень про землевідвід, забудову, благоустрій території, використання майна, що належать місцевим територіальним громадам?

Житло. Які кроки мають зробити органи місцевого самоврядування для забезпечення мешканців Вашого регіону житлом?

Діти. Чи вважаєте Ви рівень соціального сирітства суттєвою проблемою Вашого регіону? Якщо так, то які кроки мають здійснити органи місцевого самоврядування для його суттєвого зниження?

Народовладдя. Які питання та проблеми життя територіальних громад потрібно обов'язково виносити на місцеві референдуми?

Забудова. Чи існує у вашому місті проблема ущільнювальної забудови? Якщо існує, то які кроки Ви пропонуєте для її вирішення?

Безробіття. Чи вважаєте Ви безробіття суттєвою проблемою Вашого регіону? Якщо так, то що мають зробити органи місцевого самоврядування для подолання цієї проблеми?

Екологія. Назвіть головні екологічні проблеми Вашого регіону. Які конкретні кроки Ви пропонуєте для їхнього вирішення?

Злочинність. Чи вважаєте Ви злочинність суттєвою проблемою Вашого регіону? Якщо так, то що мають зробити органи місцевого самоврядування для боротьби з нею?

7.1.2. Загальнонаціональна анкета

Політика. Чи підтримаєте Ви скасування недоторканності депутатів місцевих рад? Чи підтримаєте Ви скасування недоторканності депутатів Верховної Ради?

Економіка. Які галузі національної економіки, на Вашу думку, потребують першочергової державної підтримки та сприяння?

Україна і Світ. Які практичні кроки Ви вважаєте за потрібне здійснити для формування позитивного іміджу України у світі?

Освіта. Як практично Ви збираєтеся забезпечити рівний доступ усіх громадян України до якісної освіти? Які практичні заходи Ви вважаєте за необхідне здійснити для подолання корупції у галузі освіти?

Влада. Чи вважаєте за потрібне забезпечення прозорості функціонування органів державної влади? Якщо так, то які конкретні кроки Ви пропонуєте для цього зробити?

Злочинність. Які практичні заходи Ви вважаєте за необхідне здійснити для подолання злочинності та корупції в МВС та органах прокуратури?

Безпека. Що Ви вважаєте основними загрозами національній безпеці України? Що Ви практично плануєте зробити для попередження та усунення цих загроз?

Культура. Чи потрібне державне регулювання у галузі культури? Якщо потрібне, то в яких саме сферах, і в чому воно має полягати?

Суд. Які першочергові кроки Ви пропонуєте зробити за для створення механізму забезпечення рівного доступу громадян України до правосуддя? Які практичні заходи Ви вважаєте за необхідне здійснити для подолання корупції у судовій системі?

Пенсії. Чи потрібна пенсійна реформа? Якщо так, то яка модель пенсійної системи, на Ваше переконання, є оптимальною у короткотерміновій та довготерміновій перспективі?

Податки. Чи потрібна реформа податкової системи? Якщо так, то які зміни до податкового законодавства треба внести в першу чергу?

Здоров'я. Як практично Ви збираєтеся забезпечити рівний доступ усіх громадян України до якісної медицини? Які практичні заходи Ви вважаєте за необхідне здійснити для подолання корупції в охороні здоров'я?

7.1.3. Питання громадян

Під час опитування громадянам давалася можливість додати власні запитання до політиків, якою скористалися 7% опитаних. Ці питання будуть використані в наших подальших дослідженнях. Подаємо деякі з цих питань.

- Коли припиниться прийняття судових рішень за телефонним правом?
- Коли відновлять на роботі суддів, звільнених за принциповість і чесність?
- Що потрібно зробити для незалежності профспілок?
- Нужно ли сократить депутатам и чиновникам пенсии до 3-4 прожиточных минимумов?
- Що треба зробити для молоді, для розвитку фізкультури і спорту?
- Чи згодні Ви, що сім'я – основа суспільства? Що потрібно зробити для зміцнення сімей?
- Чи Ви вважаєте, що існує братерство та взаємна підтримка слов'янських народів?
- Як підняти село і створити у ньому робочі місця?
- Що буде, як знімуть мораторій на продаж землі?
- Чи буде повернута система колгоспів?
- Як лишити в селі школу, коли там мало дітей?
- Чому не можна в Чорнобильській зоні будувати могильник?
- Чому немає фінансування сільських державних установ?
- Чому молоді фахівці в селі отримують таку малу зарплату?
- Коли в нашій державі будуть захищені діти та старі люди?
- Які заходи потрібні для підйому економіки села?
- Какіе шаги собираются предпринять политики для духовного объединения народов, живущих в Украине?
- Як максимально зробити прозорим використання бюджет-

них коштів?

- Какие меры надо предпринять для улучшения местного самоуправления?
- Какова политика в отношении студенчества и стипендий?
- Каковы мотивы и цель вступления Украины в НАТО?
- Как учитывается изменение демографической ситуации в материальном обеспечении дошкольных детских учреждений (в нашем регионе, в стране)?
- Чи потрібні Україні шахти? Якщо так, що збираєтесь робити для їх розвитку?
- Чи на достатньому рівні знаходиться працевлаштування дипломованих спеціалістів?
- Чи не хочуть ті, хто просидів в Радах різних рівнів по 2-3 скликання поступитись молоді та молодим політикам?
- Коли будуть виконувати 10-ту статтю Конституції?
- Коли політики задекларують свої доходи?

7.2. Які політичні сили ми опитували

Основна група

1. Блок Наталії Вітренко «Народна опозиція» (Блок Вітренко)
2. Блок «Наша Україна» (НУ)
3. «Блок Юлії Тимошенко» (БЮТ)
4. «Громадянський блок ПОРА-ПРП» (ПОРА-ПРП)
5. Комуністична Партія України (КПУ)
6. «Народний блок Литвина» (Блок Литвина)
7. «Опозиційний блок НЕ ТАК!» („НЕ ТАК!“)
8. Партія Регіонів (ПР)
9. Соціалістична партія України (СПУ)
10. Український Народний Блок Костенка і Плюща (УНБ КП)

Контрольна група

1. Блок НДП (НДП)
2. Партія Зелених України (ПЗУ)
3. Партія «Віче» („Віче“)
4. Партія патріотичних сил України (ППСУ)
5. Выборчий блок: «Блок Бориса Олійника та Михайла Сироти» (Блок Олійника-Сироти)

З опитаних політичних сил тільки дві останні не отримали представництва в Радах різних рівнів в опитаних регіонах.

В різних регіонах виборчі блоки на місцевих виборах мали іншу конфігурацію. В таких випадках були опитані партії, що входять у вищевказані блоки на загальнодержавному рівні.

7.3. Які політичні сили дали відповіді на питання

Львівська область

- Обласний штаб виборчого блоку «Наша Україна»
- Обласна організація політичної партії НСНУ
- Обласна організація КУН
- Обласна організація ХДС
- Обласна організація партії «Батьківщина»
- Обласний штаб «Народного Блоку Литвина»
- Обласний комітет СДПУ(о)
- Обласний комітет СПУ
- Обласна організація УНП

Одеська область

- Обласний штаб БЮТ
- Обласний комітет ППСУ
- Обласний штаб УНБ Костенка і Плюща
- Обласний штаб Блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»
- Обласний штаб блоку «Наша Україна»
- Обласний комітет КПУ

Харківська область

- Регіональний виконком НСНУ
- Обласний штаб БЮТ
- Обласний штаб «Блоку Бориса Олійника та Михайла Сироти»

- Обласний комітет СДПУ(о)
- Обласна організація партії «Віче»
- Обласний комітет ПЗУ
- Обласний комітет ППСУ
- Обласний комітет СПУ
- Обласний штаб УНБ Костенка і Плюща
- Обласний комітет ГП ПОРА
- Харківська міська організація ПРП

Полтавська область, місто Кременчук

- Міський штаб блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»
- Міський штаб блоку «Наша Україна»
- Міський штаб БЮТ
- Міський штаб «Громадянського блоку ПОРА-ПРП»
- Міський комітет КПУ
- Міський комітет НДП
- Міський штаб «Народного блоку Литвина»

- Міський штаб «Опозиційного блоку НЕ ТАК!»
- Міський комітет Партії регіонів
- Міський штаб УНБ Костенка і Плюща

Херсонська область

- Обласний штаб блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»
- Обласна організація НДП
- Обласний штаб БЮТ
- Обласний штаб «Блоку Бориса Олійника та Михайла Сироти»

ти»

- Обласний штаб «Громадянського блоку ПОРА-ПРП»
- Обласний комітет КПУ
- Обласна організація СДПУ(о)
- Обласна організація партії «Віче»
- Обласна організація ПЗУ
- Обласний штаб Партії регіонів
- Обласна організація СПУ
- Обласна організація УНП
- Обласний блок «За майбутнє Херсону» (на основі ППСУ)
- Обласний штаб НРУ
- Обласна організація НСНУ
- Обласний блок «Громадський контроль»

Луганська область

- Обласний штаб блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»
- Обласний штаб «Народного блоку Литвина»
- Обласна організація УНП
- Обласний комітет ГП ПОРА
- Обласний штаб опозиційного блоку „НЕ ТАК!“

Донецька область, місто Артемівськ

- Міський штаб «Народного блоку Литвина»
- Міська організація Партії регіонів
- Міська організація СПУ
- Міська організація УНП
- Міський комітет КПУ
- Міська організація НДП
- Міський штаб блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»

Сумська область

- Обласний комітет КПУ
- Міська організація «Жінки за майбутнє»
- Обласний штаб БЮТ

Миколаївська область

- Обласний штаб БЮТ

- Обласна організація СПУ
- Обласний штаб блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»
- Обласна організація партії «Віче»
- Міський осередок НСНУ
- Обласний комітет КПУ
- Обласний штаб УНБ Костенка і Плюща

7.4. Список організацій-учасників проекту та їх координати

- **Артемівськ**, Донецької області, «Союз содействия и защиты малого бизнеса», 8-0627-46-22-01
- **Кременчук**, Полтавської області, г/о «Медіа-центр «Репортер», 8-066-43-220-85
- **Луганськ**, Луганський регіональний добровільний фонд „Громадянська ініціатива“, 8-050-614-40-31
- **Львів**, „Благодійний фонд сприяння українській пресі, радіо та телебаченню“, тел. 8-0322-76-48-53
- **Миколаїв**, ГО «ДАНА», 8-0512 33-51-08, 8-097-219-00-66,
- **Одеса**, ГО «НАДО», 8-050-391-35-57
- **Суми**, Громадське бюро «Правозахист», 8-067-110-25-37
- **Харків**, громадський інформаційно-методичний центр «Всесвіт», 8-050-401-23-83
- **Херсон**, „Центр соціального партнерства“, 8-050-503-41-91, 8-0552 51-91-82, 8-0552 51-17-12, Kherson@civilsociety.org.ua, <http://www.spc.ks.ua/>

7.5. Авторська група

- **Юлія Билина**, голова г/о «Медіа-центр «Репортер» (п.4.2)
- **Віктор Гарбар**, координатор проектів громадського інформаційно-методичного центру „Всесвіт“ (п. 1.1, 1.3, 2, 5.5)
- **Наталка Зубар**, виконавчий директор громадського інформаційно-методичного центру „Всесвіт“ (п. 3, 5.1, 4.6,)
- **Андрій Ігнатів**, керівник проекту «Усвідомлення вибору - 2006»; «Інтерактивне співставлення пріоритетних інтересів виборців та обіцянок політичних сил».
- **Олена Кабашна**, координатор проекту по Миколаївській області (п.4.3)
- **Віктор Пушкар**, канд. психологічних наук, старший науковий співробітник КНУ ім. Тараса Шевченка (п. 1.2, 6)
- **Неллі Ревенко**, директор Центру політичних досліджень

„ІКАРІУС“, канд. історичних наук, доцент НАУ ім. М.Є. Жуковського (п. 4.4, б)

- **Мар'яна Сварник**, сайт «Майдан» (п.5.3)
- **Ярослав Сватко**, координатор проекту по Львівській області (п.4.5)
- **Олександр Северин**, канд. юридичних наук, правовий радник Альянсу „Майдан“ (п.5.4)
- **Людмила Ямщикова**, голова Херсонської міської громадської організації „Центр соціального партнерства“ (п.4.1, 5.2)

7.6. Довідка

про Альянс громадянських активістів „Майдан“

“Вільна людина у вільній країні!”

Альянс «Майдан» це неформальне об'єднання громадян та громадських організацій з метою координації зусиль з розбудови громадянського суспільства в Україні, побудови правової держави, відповідальної перед суспільством. Ми дуже різні за своїми уподобаннями, поглядами на життя, професіями, географічним місцезнаходженням, досвідом та активністю. Але ми вирішили координуватися і спільно діяти для «громадського самозахисту» у найширшому розумінні цього слова.

Альянс — це інструмент взаємодії, а не ще одна ієрархічна структура. Альянс передбачає дієву участь, а не формальне членство. Альянс за задумом є значно ширшим, ніж існуючі на сьогодні громадські організації та рухи.

Альянс дозволяє різним активним спільнотам громадянського сектору дізнатися одне про одного і скоординувати свої зусилля «тут і тепер», для вирішення конкретної проблеми.

Учась у Альянсі передбачає долучення до одного з існуючих проєктів, або започаткування нового проєкту, який вкладається в рамкову стратегію. Єдине обмеження — релігійні та політичні об'єднання не можуть бути учасниками Альянсу.

Основними задачами Альянсу є моніторинг, активний захист, утвердження та розширення конституційних прав та свобод в Україні за такими головними напрямками:

- рівний доступ до правосуддя;
- участь громадян у місцевому самоврядуванні;
- участь громадян у розробці соціальної політики;
- громадський контроль за владою;
- свобода мирних зібрань;

- свобода інформації, свобода слова, свобода преси, свобода творчості;
- права територіальних громад;
- право вільно обирати та бути обраним;
- право на безпечне довкілля;
- право на отримання освіти;
- право на отримання медичної допомоги.

Стратегія Альянсу Майдан викладена в Меморандумі Майдану (<http://maidan.org.ua/wiki/index.php/Меморандум_Майдану>). Меморандум містить перелік практичних завдань, спрямованих на подолання посттоталітарного стану в Україні, утвердження принципу «влада відповідальна перед народом, суспільство контролює владу», захист, утвердження та розширення людських прав і свобод, утвердження верховенства права. Тези Меморандуму Майдану стали підґрунтям при складанні анкет проєкту **«Усвідомлення Вибору 2006: Інтерактивне співставлення пріоритетних інтересів виборців та обіцянок політичних сил.»**

Координація учасників Альянсу відбувається на Сайті «Майдан» (<http://maidanua.org/>) та Сайті Альянсу (<http://alliance.maidanua.org/>).

7.7. Посилання на документи в мережі Інтернет

Всі матеріали проєкту “Усвідомлений вибір 2006”. Аналітичні статті та інформаційні повідомлення від авторів цієї брошури та інших учасників — <http://maidan.org.ua/uv2006>

Сайт Майдан — <<http://maidan.org.ua/>>

Що таке Альянс Майдан — <<http://alliance.maidanua.org/docs>>

Меморандум Майдану — <http://maidan.org.ua/wiki/index.php/Меморандум_Майдану>

7.8. Довідка про сайт «Майдан» - *maidan.org.ua*

Сайт “Майдан” виник 20 грудня 2000 року. Його було створено для прориву інформаційної блокади навколо акцій протесту, які розпочалися 15 грудня в зв'язку зі зникненням журналіста Георгія Гонгадзе та оприлюдненням змісту записаних майором Мельниченком розмов у кабінеті Президента України. Сайт був створений на добровільних засадах друзями Георгія, журналістами, програмістами та активістами наметового містечка на Майдані Незалежності і на Хрещатику.

Взимку 2001 року Сайт “Майдан” було проголошено офіцій-

ним сайтом акції “Україна без Кучми”. Згодом він став рупором і всіх інших опозиційних організацій, таких як “За Правду!” та Форум національного порятунку.

Після спаду протестних акцій та прориву інформаційної блокади Сайт “Майдан” перетворився на інформаційно-аналітичний центр громадянського спротиву антидемократичному режиму Кучми.

Після Помаранчевої Революції Сайт “Майдан” стає інформаційно-координаційним ресурсом розбудови громадянського суспільства в Україні.

Сайт “Майдан” не має власників і не контролюється жодною з політичних сил.

7.9 Фундаментальні принципи Майдану

Принцип ненасильства — заперечення будь-якого насильства як методу боротьби.

Принцип колективного лідера — відсутність формальних лідерів. Роль лідера відіграє колектив.

Принцип копілефту — відокремленість ідеї від людини.

Принцип відсутності минулого — ніхто не має права використовувати свої минулі заслуги для пропаганди своєї точки зору.

Принцип Відкритого мозкового програмного забезпечення — відкритий доступ до максимального обсягу майданівської інформації.

Принцип жертвовності — кожен мусить чимось жертвувати заради власної справи і не має права вимагати чогось взамін.

Принцип толерантності — кожна точка зору має право на існування. Ксенофобія, расизм, національна, релігійна, ідеологічна та інші види нетерпимості на “Майдані” оголошені “персонами нон-грата”.

Принцип надідеологічності і надпартійності — ми підтримуємо не організації чи ідеології, а конкретні дії.

Принцип опори на власні сили — ніхто не зробить для нас те, що ми хочемо, окрім нас самих.

Принцип ідейної згуртованості — можна і треба сперечатися щодо деталей, але не можна сперечатися щодо засад.